

Усім — про все

СВІТ

<http://svit11.wordpress.com>

НАЙЦІКАВІША
ГАЗЕТА
ДЛЯ КОЖНОГО
З ВАС
Чернігівщина.
Україна. Світ

-інфо

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ГАЗЕТА

Виходить з лютого 2012 року

№257 21 грудня 2023 року

Ціна 8 гривень

Проводжаючи рік 2023-й

Газета продовжує хроніку війни, що її друкує вже другий рік.

5 грудня

Зенітники Повітряних сил знищили в районі острова Зміїний ворожий бомбардувальник Су-24М, який намагався завдати ракетно-бомбового удару по півдню Одещини.

Президент України Володимир Зеленський заявив, що до кінця року Україна виконає усі рішення у сфері євроінтеграції, які обіцяла партнерам. «Я дякую партнерам за відповідну допомогу й поради. Україна виконала рекомендації Єврокомісії, і до кінця цього року ми ухвалимо всі рішення, які обіцяли. Сподіваємось, що і Євросоюз виконає свою обіцянку перед Україною. Рішення про старт переговорів про вступ до ЄС – це потужна енергія для нас, енергія єдності».

9 грудня

У Крим із 2014 року незаконно прибуло до 800 000 громадян Росії, а близько 100 000 українців покинули півострів. Джерело: Інститут вивчення війни, Українська Гельсінська спілка з прав людини. На території окупованого півострова ключовими елементами політики окупантів, яка змінила демографію, були: пільгове іпотечне кредитування;

переміщення російських військових, правоохоронців, державних, медичних та освітніх працівників, суддів та їхніх родин; видворення українців на материкову частину України; стимулювання переїзду українців на російську територію.

За інформацією аналітиків Гельсінської спілки, ідентичну політику держав-агресор проводить на інших окупованих територіях після початку повномасштабного вторгнення. Але на цей момент колонізаційна політика є не настільки успішною як в Криму, оскільки інтенсивність бойових дій не дозволяє мотивувати цивільних росіян масово переміщатися на окуповані території.

11 грудня

Велика Британія та Норвегія офіційно оголосили про створення Коаліції морських сил і засобів, яка відповідатиме за посилення військово-морських спроможностей України. «Коаліція морських сил і засобів тісно співпрацюватиме з українськими ВМС і Міністерством оборони з метою розвитку низки спроможностей, зокрема швидкого розвитку морських сил у Чорному морі, подальшої розбудови української морської піхоти і річкових патрульних кораблів для захисту прибережних і внутрішніх водних шляхів», пояснили в Міноборони Британії. У межах коаліції Британія та Норвегія вже оголосили про передання Україні двох мінних тральників Королівських ВМС класу Sandown. Крім того, Київ отримає 20 амфібій Viking та 23 швидкісних човни.

Президент Володимир Зеленський подякував обом країнам за створення коаліції, яка допоможе «змцнювати український флот, захищати морські транспортні шляхи та забезпечувати свободу судноплавства».

Перед цим Данія передала Військово-морським силам України унікальні дрони – автономні гідрографічні комплекси SeaBat T51, які, зокрема, дозволяють виявляти підводні об'єкти.

13 грудня

Президент України Володимир Зеленський після поїздки до США прибув з візитом до Норвегії. Зеленського у рамках візиту прийняв прем'єр-міністр Норвегії Йонас Гар Стьоре. Лідери обговорили низку питань, зокрема подальшу підтримку для України. «Норвегія продовжить підтримувати Україну у боротьбі, в якій вона захищає себе. Зусилля України важливі для того, щоб забезпечити свободу та безпеку також тут, у Норвегії», зазначив прем'єр.

Уряд Данії підготував новий пакет допомоги Україні. Вартість – близько одного мільярда євро і включатиме боєприпаси, танки та безпілотники. Про це повідомила прем'єр-міністр Данії Метте Фредеріксен на пресконференції із президентом Володимиром Зеленським та главами Норвегії, Фінляндії, Ісландії та Швеції. Президент Володимир Зеленський подякував Данії за участь у відновленні Миколаївщини і новий пакет допомоги.

У Чернігівській області на найбільш небезпечних напрямках захисники України обладнують рубежі та позиції першої і другої смуги оборони. Повідомляє командувач Сил оборони України Сергій Наєв. «Сьогодні на Чернігівщині, як і у всій Північній операційній зоні, ситуація стабільна і контролювана. Проте на найбільш небезпечних напрямках повним ходом обладнуються рубежі та позиції першої і другої смуги оборони. Якщо загроза зростатиме, на підготовлені рубежі придуть додаткові сили, і ми будемо готові адекватно реагувати на будь-який розвиток ситуації».

Україна отримала третій транш фінансування на суму близько 900 мільйонів доларів від Міжнародного валютного фонду. Кошти надійшли у рамках програми Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility – EFF). У Мінфіні повідомили: «Потужна та вкрай важлива підтримка від Фонду допоможе своєчасно профінансувати пріоритетні видатки державного бюджету та забезпечити макроекономічну стабільність в умовах воєнного стану». Україна залучила вже близько 4,5 млрд доларів США з передбачених програмою EFF 15,6 млрд доларів (11,6 млрд спеціальних прав запозичення).

Лідери Європейського Союзу на саміті в Брюсселі схвалили рекомендацію Європейської комісії про відкриття переговорів про вступ до ЄС із Україною та Молдовою. Рішення лідерів ЄС означає, що Європейська комісія без подальшого відтермінування починає готувати технічні аспекти переговорів з Україною про членство (так звану переговорну рамку).

Володимир Зеленський назвав це перемогою всієї Європи. «Є рішення про відкриття переговорів про вступ України та Молдови до ЄС. Я дякую всім, хто працював заради цього рішення, дякую всім, хто допомагав. Вітаю кожного українця й українку. Вітаю і всю Молдову... Історію творять ті, хто не втомлюється боротися за свободу».

Після історичного рішення ЄС щодо України Зеленський поговорив із європейськими лідерами. Провів телефонні розмови з головою Європейської ради

Шарлем Мішелем і президентом Франції Еммануелем Макроном.

Також Європейська рада надала статус кандидата на членство в ЄС Грузії.

Лідери країн ЄС погодили 12-й пакет санкцій проти Росії. У цьому документі Європейська рада (саміт ЄС) повідомила про схвалення санкційного рішення.

15 грудня

«Не єдина брехня Путіна»: у ГУР озвучили дані про кількість російських солдатів в Україні. Українська воєнна розвідка заявляє, що російський диктатор Володимир Путін під час пресконференції 14 грудня завищив кількість військових на фронті: не 617 тисяч, а близько 450 тисяч людей воюють проти України. «Ворог подає викривлені дані, щоб спричинити інформаційний тиск на нашу країну, можливо, продовжити лякати когось за кордоном і додатково мотивувати своє й без того зазомбоване населення. Це не єдина брехня, яка вчора лунала з вуст російського диктатора. В принципі, щоразу, коли він там відкривав рота, він брехав. Але разом із тим російський диктатор вчора зізнався у цілій низці власних злочинів і власне заявив, що має намір їх продовжувати. Стосовно цифри угруповання – зараз понад 450 тисяч (окупантів воює проти України – ред.). Не та цифра, яку вчора озвучила людина, схожа на Путіна. Хіба що він порохував разом всіх ліквідованих загарбників, яких не забрали рашисти з поля бою. В такому ключі могла вийти інша цифра. У цілому – це пропаганда».

16 грудня

Зеленський про збиття російських ракет: Patriot, NASAMS, Gepard працюють на відмінно. За поточний тиждень захисникам вдалося збити 104 «Шахе-ди» зі 112, а надані партнерами системи ППО працюють на відмінно. «Я дякую всім у світі, хто допомагає. Готуємо й подальше зміцнення ППО, про це вже домовились».

17 грудня

ГУР брало участь в атаках дронів на дві області РФ. Головне управління розвідки Міноборони України причетне до атаки безпілотників у ніч на 17 грудня на Липецьку та Волгоградську області.

Служба безпеки та Збройні сили у ніч на 17 грудня провели спецоперацію, внаслідок якої уразили техніку на російському аеродромі в Ростовській області. Атакували аеродром безпілотниками. Хоч у РФ уже традиційно встигли заявити, що всі БПЛА було збито, в реальності СБУ та ЗСУ завдали ворогу суттєвого ураження техніки». Летовище було важливою ціллю, адже там знаходиться місце дислокації 559-го бомбардувального авіаційного полку повітряно-космічних сил. На летовищі в момент удару знаходилось до 20 літаків СУ-34, три радіолокаційних станції та інша техніка.

У Белгородській області відбулися бойові зіткнення, знищено опорний пункт росіян. За даними Головного управління розвідки Міноборони України, біля населеного пункту Терєбренно Белгородської області РФ відбулися бойові зіткнення, було знищено взводний опорний пункт російських військ.

Вітаємо з Різдвом Христовим і Новоріччям! Найкращі вам побажання у прийдешньому 2024 році!

Триває передплата на нашу газету на 2024 рік

Усі поштові відділення й листиноші області ведуть передплату на «Світ-інфо» на будь-який термін і на будь-яку адресу в області.

Передплатний індекс «Світ-інфо» —

Основні теми газети:

- Події в області, Україні і світі.
- Політика, соціальні проблеми, екологія.
- Публікації раніше невідомої нам історії України, СРСР.
- Проза і поезія відомих письменників світу.
- Культура, мистецтво, спорт.
- Корисні поради.
- У світі цікавого.

«Світ-інфо» — газета для кожного з вас!

Передплатна ціна — 20 гривень на місяць.

Долучайте нових читачів

Прочитавши нашу газету, покажіть її друзям, знайомим, колегам, запропонуйте також передплатити.

Сьогодні і в наступні кілька днів ви зможете продовжити або оформити передплату на нашу газету на 2024 рік.

Наступний номер газети вийде 4 січня.

До зустрічі у новому 2024 році, шановні наші читачі!

Візит Володимира Зеленського до США

Зустріч з Остіном і топ-генералом

Президент України Володимир Зеленський 11 грудня розпочав свій візит до США із зустрічі з міністром оборони Ллойдом Остіном та головою Об'єднаного комітету начальників штабів генералом Чарльзом Брауном у Національному університеті оборони США. На зустрічі обговорили виклики для глобальної безпеки, розвиток подій на фронті та подальшу українсько-американську співпрацю у сфері оборони.

«Я вдячний США за виконання наших домовленостей, особливо щодо посилення протиповітряної оборони, а також міністру Остіну та генералу Брауну за їхнє особисте лідерство», написав президент.

Володимир Зеленський під час виступу у Національному університеті оборони США зазначив, що нерозв'язані питання у США лише надихають Путіна. Зеленський також зазначив, що Росія прагне значно більшого, ніж земля, ресурси чи населення України. Україна, за його словами, потрібна Росії лише як плацдарм.

Ллойд Остін під час зустрічі у Національному університеті оборони США говорив про подальшу підтримку України.

2

2

Проводжаючи рік 2023-й

1 «Внаслідок атаки, яку здійснили противники кремлівського режиму на Белгородщині, знищено взводний опорний пункт російських військ. Несподіваний напад на позиції підрозділів армії терористичної Росії викликав панічну реакцію серед особового складу місцевого гарнізону. Так, за наказом тамтешніх командирів російських військ був відкритий хаотичний артилерійський вогонь по навколишніх селах».

Президент Володимир Зеленський подякував ГУР, СБУ, Повітряним силам та Службі зовнішньої розвідки за потужну роботу. За словами Зеленського, світ допомагає Україні, «коли бачить, що держава й самі люди роблять усе, щоб захиститись, коли бачать, що країна дійсно має перспективу захиститись».

18 грудня

Латвія вчетверо збільшує підготовку українських військових. Латвія готова збільшити кількість тренувань українських військових до кінця 2023 року. Міноборони України повідомляє про розмову на цю тему під час зустрічі у Києві делегацій міністерств оборони двох країн під головуванням міністрів Рустема Умерова та Андріса Спрудса. Після того, як обсяги підготовки за участі Латвії зросли більше ніж учетверо, до кінця року Рига підготує ще понад 1500 військових ЗСУ. За сприяння Латвії з липня 2022 року вдалося підготувати близько 350 українських військовослужбовців за декількома напрямками підготовки. Ці тренування суттєво підвищують якість підготовки особового складу. Пропонується у 2024 році за участі Латвії також провести підготовку орієнтовно 96 командирів відділень та 360 бойових медиків. Латвія тренує українських військових за такими напрямками, як базова загальновійськова підготовка, підготовка лідера «офіцер – сержант», сапер, стрілець та інші.

19 грудня

Розмінування: з початку року піротехнічні підрозділи обстежили та повернули українським аграріям у використанні понад 200 000 га земель сільгоспризначення. «Навіть зараз, взимку, коли погода, м'яко кажучи, не сприяє роботі у полях, щотижня обстежується від 3 до 5 тисяч гектарів сільгоспземель. На сьогодні з 470 тисяч гектарів земель, які ми запланували обстежити, в разі необхідності очистити та розмінувати першочергово, вже повернуто аграріям до господарської експлуатації понад 200 тисяч гектарів», заявила перший віцепрем'єр-міністр - міністр економіки України Юлія Свириденко.

Україна нарощує виробництво дронів, щоб компенсувати дефіцит снарядів. У Міноборони повідомили, що Україна нарощує виробництво дронів-камікадзе, а також планує виробляти на своїй території 155-мм боєприпаси в кількості, яка зможе покрити різницю між потребою й допомогою, наданою партнерами. «Щодо боєприпасів до артилерії, то це питання буде виникати і далі. Тому в Україні ухвалили рішення вирішувати ці питання шляхом створення потужного виробництва БПЛА». Нарощується власне виробництво боєприпасів практично всіх номенклатур колишнього СРСР. Водночас більшість західних систем, які Україна отримала від партнерів, використовують інший калібр – 155 мм. Тому Україна разом із західними компаніями планує виробляти такі снаряди на своїй території.

Втрати російських агресорів із 24. 02. 22 по 19. 12. 23 орієнтовно склали: особового складу – близько 348300 осіб; танків – 5798; бойових броньованих машин – 10771; артилерійських систем – 8190; ракетних систем залпового вогню – 926; засобів ППО – 611, літаків – 324, гелікоптерів – 324; безпілотних літальних апаратів оперативно-тактичного рівня – 6299; крилатих ракет – 1611; кораблів/катерів – 22; підводний човен – 1; автомобільної техніки та автоцистерн – 10842; спеціальної техніки – 1200.

Візит Володимира Зеленського до США

1 Зустріч з Остіном і топ-генералом

«Разом з нашими союзниками та партнерами ми сповнені рішучості допомогти Україні консолідувати й розширити її здобутки на полі бою, а також побудувати майбутні сили, здатні відбити російську агресію в найближчі роки». За словами керівника Пентагону, зобов'язання Вашингтона підтримувати Київ проти російської агресії є неохитним, а сама Україна має величезне значення для безпеки США та для траєкторії глобальної безпеки в 21-му столітті. «І Америка буде в більшій безпеці, якщо ми дамо зрозуміти потенційним агресорам в усьому світі, що вони не можуть вирішувати, яким країнам жити, а яким вмирати».

Переговори з президентом Світового банку

Володимир Зеленський на зустрічі з президентом Світового банку Аджасом Бангю обговорив відновлення іпотечного кредитування. Глава держави подякував за ваго-

му підтримку, яку надає Україні Світовий банк від початку повномасштабної агресії РФ, мобілізацію міжнародної фінансової допомоги нашій країні та активну підтримку в роботі з міжнародними донорами. Аджай Банга підтвердив готовність Світового банку неухильно продовжувати надання фінансової підтримки Україні.

Розмова із сенаторами США

Володимир Зеленський 12 грудня провів зустріч із американськими сенаторами, де закликав схвалити додаткове фінансування для України для її підтримки супроти російської агресії. Зеленський назвав розмову в Сенаті США «дружньою й відвертою». Він додав, що розповів американським сенаторам про військову та економічну ситуацію в Україні та важливість збереження підтримки з боку США. «Вдячний лідеру сенатської більшості Чак Шумеру та лідеру республіканців Мітч Макконнеллу за їхнє особисте лідерство у гуртуванні двопартійної підтримки України серед американських законодавців».

Зустріч з президентом США Байденом

Президент США Джо Байден на зустрічі з Володимиром Зеленським у Білому домі 12 грудня оголосив, що підписав указ про виділення військової допомоги Україні на 200 мільйонів доларів.

Джо Байден заявив, що не відмовиться від підтримки України, оскільки вона є важливою для всього світу. Про це він сказав на спільній пресконференції 13 грудня у Вашингтоні за підсумками закритої зустрічі з президентом Володимиром Зеленським. Він також зазначив, що американський народ буде пишатися цією підтримкою.

На цій же пресконференції Джо Байден заявив, що НАТО є в майбутньому України. Президент США наголосив, що дуже пишається, яким потужним і об'єднаним є НАТО. «Ми говорили з президентом Зеленським, з лідерами Групи семи у Вільнюсі і підкреслили необхідність довгострокової допомоги Україні. Тому йдемо крок за кроком».

Відповідаючи на запитан-

ня журналістів, чи США хочуть, щоб Україна лише захистила себе, чи хочуть перемоги України у війні, президент Джо Байден сказав: «Ми хочемо, щоб Україна перемогла у війні».

Ідею поступитися територією заради миру Зеленський назвав «абсолютним божевіллям». Володимир Зеленський під час прес-конференції у США, відповідаючи на запитання, чи готова Україна поступитися територією заради миру, назвав це абсолютним божевіллям. Президент України здивувався, як може Україна просто віддати свої території. Він також додав, що не знає, хто про це говорить, але у нього до них одне питання: «Чи готові вони віддати своїх дітей в руки терористів?» «Це абсолютне божевілля. Ми часто згадуємо Бога, і це точно не похристиянськи. Там живуть наші люди, сім'ї, там діти. І все це частина українського суспільства. Ми говоримо про живих людей, над ними знущаються, їх гвалтують, їх вбивали. І ми це прекрасно знаємо. Питання ж не тільки в землі, питання в живих людях, їх долях. Питання в цих сім'ях, їх дітях».

Латинська Америка підтримує Україну

Президент України Володимир Зеленський в Аргентині 10 грудня провів зустрічі з президентами Парагваю, Уругваю та Еквадору. Під час зустрічі з президентом Парагваю Сантьяго Пенсьо Зеленський подякував цій країні за рішучу підтримку України в межах міжнародних організацій. «Ми надзвичайно зацікавлені в залученні Парагваю до імплементації нашої Формули миру», зазначив президент України. Він висловив сподівання на участь якомога більшої кількості країн Латинської Америки в наступній зустрічі радників у січні 2024 року. Лідери також обмінялися думками щодо можливостей поглиблення торговельно-економічної співпраці України та Парагваю.

Під час зустрічі з президентом Уругваю Луїсом Лакальє Поу український президент подякував за позицію Уругваю в межах Міжнародної морської організації на підтримку резолюції щодо впливу російського збройного вторгнення в Україну на міжнародне судноплавство, ухваленої в грудні поточного року. Особу увагу під час розмови було приділено можливості проведення саміту України – Латинська Америка.

З президентом Еквадору Даниелем Нобоа Зеленський обговорив можливості розвитку двосторонньої співпраці України та Еквадору: у безпековій сфері, діджиталізації, торгівлі сільськогосподарською продукцією. Президент України також запропонував долучитися до імплементації Української формули миру.

Зеленський перебував в Аргентині для участі в інавгурації новообраного президента Хав'єра Мілея.

В Аргентині президент Володимир Зеленський зустрівся з представниками української громади в країні, закликав їх об'єднуватися, заявивши про важливість того, аби Латинська Америка була на боці України. «Важливо, щоб такий потужний голос Латинської Америки, як голос Аргентини, голос Парагваю, Уругваю, Еквадору, – щоб усі вони були на нашому боці. І я радий, що це так».

У Норвегії Володимир Зеленський узяв участь у другому саміті Україна – Північна Європа

За участю Президента України Володимира Зеленського в Осло 13 грудня відбувся другий саміт Україна – Північна Європа.

У заході також узяли участь: Прем'єр-міністр Норвегії Йонас Гар Стере, Президент Фінляндії Саулі Ніїніньйо, Прем'єр-міністерка Данії Метте Фредеріксен, Прем'єр-міністерка Ісландії Катрін Якобсдоттір, Прем'єр-міністр Швеції Ульф Крістерссон.

Звертаючись до лідерів держав Північної Європи, Володимир Зеленський подякував їм і народам їх-

ніх країн за солідарність з Україною та українцями.

«Дякую, що ви відкрили свій дім для наших людей, які були вимушені виїхати з України через війну,

особливо для жінок і дітей». Президент України також відзначив збройну підтримку з боку країн Північної Європи, допомогу з протиповітряною обороною.

Зустріч з лідерами держав

У межах участі в другому саміті Україна – Північна Європа в Осло Президент України Володимир Зеленський зустрівся з лідерами представлених на саміті держав.

Під час зустрічі з Президентом Фінляндії Саулі Ніїніньйо Зеленський подякував за всі пакети оборонної допомоги й готовність наростити в цій країні виробництво артилерійських снарядів для потреб нашої армії. Президент України також висловив подяку Фінляндії за прихисток українських вимушених переселенців і тепле ставлення до наших людей.

На зустрічі з Прем'єр-міністром Швеції Ульфом Крістерссоном Президент України подякував

Швеції за вагому фінансову, гуманітарну та військову допомогу Україні від початку повномасштабного вторгнення Росії, за посилення оборонних спроможностей нашої країни, зміцнення її протиповітряної оборони, активну участь у розбудові авіаційної коаліції.

Під час переговорів із Прем'єр-міністеркою Данії Метте Фредеріксен Володимир Зеленський обговорив шляхи посилення співпраці між країнами в оборонній сфері. Глава держави подякував Данії за підготовку чергового потужного пакета допомоги на понад 1 млрд євро. Особу Президент України відзначив лідерство та вагомий внесок Данії у створення й успіш-

не функціонування міжнародної коаліції винищувачів.

Під час зустрічі з Прем'єр-міністеркою Ісландії Катрін Якобсдоттір Володимир Зеленський відзначив активну підтримку Ісландією українських ініціатив на міжнародній арені. Він також висловив подяку за передачу мобільного госпіталю й за готовність надавати довготермінову економічну підтримку та брати участь у розмінуванні.

Президент наголосив на важливості роботи ісландської сторони щодо повернення на батьківщину незаконно вивезених російськими окупантами українських дітей.

Дональд Туск – новий прем'єр-міністр Польщі

Сеїм Польщі 11 грудня 2023 року обрав прем'єр-міністром Дональда Туска. «За» проголосували 248 депутатів, «проти» — 201, ніхто не утримався. На парламентських виборах 15 жовтня партія Туска «Громадянська платформа» формально посіла друге місце, але політсила набрала достатньо голосів, щоб сформувати урядову коаліцію з трьома іншими опозиційними партіями і у результаті таки висунути політика на посаду.

Хоч правляча до цього партія «Право і Справедливість» і зайняла на виборах перше місце, але не набрала більшої в парламенті і не знайшла союзників для такої більшості серед партій, що пройшли в Сеїм. Таким чином завершилося 8-річне правління цієї партії, дві каденції поспіль.

Туск вже був прем'єр-міністром Польщі з 2007 по 2014 роки. Після цього переїхав з Варшави до Брюсселя – влітку 2014 року його обрали головою Європейської ради (у 2017 році був переобраний на посаду).

«Тема, яка весь час супроводжувала Туска на посаді голови Європейської ради, – війна в Україні. Україна взагалі посідає особливе місце у його політичній спадщині. Існує думка, що це у надрах його уряду народилася концепція Східного партнерства – формату зближення України, Молдови, Білорусі, Грузії та Вірменії з Євросоюзом. Польща та Туск особисто однозначно підтримали Євромайдан та подальші європейські устремління Києва. І на брюссельській посаді Туск, попри опір деяких європейських лідерів, невпинно втискав українське питання до порядку денного Брюсселя», пише ВВС.

* * *

Народився Дональд Туск 22 квітня 1957 року у Гданську. Його батько був ремісником, а мати працювала у медичній академії. Батько помер, коли Дональд закінчував початкову школу.

У Гданську майбутній політик закінчив школу та навчався на історичному факультеті Гданського університету. Під час навчання брав участь у діяльності профспілки «Солідарність». Закінчив університет 1980 року, захистивши свою магістерську роботу на тему встановлення культури особи Юзефа Пілсудського в передвоєнній польській пресі.

Ще в університеті одружився із Маргаритою Сохацькою. Подружжя має двох дітей – сина Міхала, який народився 1982 року, та доньку Катажину 1987 року народження. Міхал працював у «Газеті виборчій», потім став співробітником відділу аналізу та маркетингу в аеропорту Гданська, також займався бізнесом у сфері зв'язків із громадськістю. А Катажина брала участь у п'ятому випуску програми TVN «Танець з зірками» і стала модною блогеркою.

Дональд Туск автор понад 200 публікацій. Написав він і декілька популярних книжок, зокрема «Був собі Гданськ», «Гданськ 1945 р.» та «Старий Сопот».

Окрім політики, захоплюється футболом, був навіть капітаном збірної канцелярії сенату Польщі. Також активно і з дециєю гумору веде свої соціальні мережі, як от сторінку на Facebook та YouTube-канал.

Чемпіонат без «Десни»

У вищому дивізіоні українського футболу, як і в інших, завершилася осінньо-зимовою частина чемпіонату. У прем'єр-лізі зіграно 15 турів першого кола і вже два – другого, щоб менше залишалося на весну. Втім, деякі команди зіграли менше матчів, через їх перенесення.

Як і в попередньому турнірі, за звання чемпіона, призові місця, путівки у Єврокубки змагаються 16 команд ліги. Цікаво, що на цьому проміжному фініші наших грандів «Динамо» і «Шахтар» потіснили новачки турніру, які прийшли в лігу або в попередньому, або навіть у цьому чемпіонаті. Лідером зараз є «Кривбас» з Кривого Рогу, Дніпропетровщина. Клуб лише другий сезон у вищому дивізіоні, але свого часу виступав тут немало, поки не зник, до нового «перформатування». «Дніпро-1» торік до останнього боровся з «Шахтарем» за чемпіонство. Став другим. Але мало не порушив монополію киян і донецчан, які постійно розігрують не лише звання чемпіона, а й срібні медалі. Дуже рідко хтось опинявся нижче. Правда, варто нагадати, що перший чемпіонат у незалежній Україні виграла «Таврія» (Сімферополь), з Криму. Колись таки вона повернується в наш чемпіонат, як і Крим в Україну.

На третьому місці зараз «Полісся» (Житомир), давно відомий клуб, але дебютант вищого дивізіону. Феноменальний успіх новачка. Просто у клубу знайшовся потужний спонсор з українських бізнесменів, який щедро фінансує команду. Мова йде навіть про будівництво клубом власного стадіону у Житомирі.

Як і попередній чемпіонат 2022-2023 років, турнір проводиться в особливостях війни. Матчі йдуть без глядачів на трибунах. Хоч розглядається можливість повернення туди вболівальників, при створенні належних умов їх безпеки. На час повітряних тривог матч зупиняється. І проводяться матчі в центральних областях, насамперед Київській і столиці, та в західному регіоні. Так що багато команд домашні матчі проводять не вдома. А «Шахтар» і «Зоря», через окупацію росіянами Донецька і Луганська так проводять уже 10-й турнір.

Продовження турніру, наступний тур, заплановано на 24 лютого.

Ось турнірна таблиця перед зимовою перервою. Перша графа – зіграно матчів, друга – набрано очок, третя – різниця забитих і пропущених м'ячів.

«Кривбас»	17	34	31:17
«Дніпро-1»	17	34	26:16
«Полісся»	17	32	24:12
«Шахтар»	16	31	26:13
«Динамо»	14	28	33:18
«Рух»	17	26	25:19
«Ворскла»	17	23	18:25
«Чорноморець»	16	22	25:24
«Колос»	16	21	11:10
ЛНЗ	16	20	17:18
«Олександрія»	16	16	12:20
«Металіст 1925»	17	15	17:28
«Оболонь»	16	14	10:22

«Зоря»	14	12	15:19
«Верес»	16	12	15:26
«Минай»	15	6	6:24

«Десна» – «поза грою»

Команда з понад 60-річною історією, яка дала нашому спорту чимало відомих футболістів, довго боролася за потрапляння у вищий дивізіон українського футболу. Нарешті пробилася і стартувала в чемпіонаті 2017 – 2018 років. За чотири наступні чемпіонати жодного разу не була в зоні вильоту, боролася за призові місця і путівки в Єврокубки. Один раз навіть пробилася туди. Перерваний війною в лютому 2022 року чемпіонат «Десна» також завершила вище середини турнірної таблиці, на 7 місці.

Перший місяць великої війни, трагічний для оточеного Чернігова, з обстрілами і бомбардуваннями міста, завдав важкого удару і по спорту, зокрема, по клубу. Бомбардуваннями було зруйновано стадіон, де команда проводила домашні матчі. Поруйнована інфраструктура клубу.

Після відновлення чемпіонатів, на турнір 2022–2023 років «Десні» було гарантовано місце у прем'єр-лізі. На жаль, клуб так і не відновився. До речі, було гарантовано і команді «Маріуполь» з однойменного міста на Донеччині, але воно і по сьогодні окуповане.

Обидва клуби могли б виступати і в нижньому чемпіонаті. Але обидва знову «поза грою». «Маріуполь» попросив відстрочки ще на один рік. А з «Десною» ситуація взагалі незрозуміла.

Всім футболістам було дозволено керівництвом нашого футболу припинити контракти з клубом і перейти в якісь інші. Що вони й зробили. Без роботи зостався головний тренер команди Олександр Рякоцький. Визнаний одним з кращих тренерів прем'єр-ліги, він рекордно довго очолював клуб – цілих 10 років, вивів команду з другої ліги в першу, з першої у вищу. Олександр Дмитрович з першого дня війни на захисті країни, пішов служити у територіальну оборону. Готовий повернутися в клуб б будь-який день.

Але клуб «Десна» існує лише юридично. Команди нема.

І прикро, що футболісти «Десни» нині змушені виступати за інші команди. І це наші кращі, основні гравці останніх турнірів. Денис Безбородько, Андрій Богданов, Андрій Тотовицький, Сергій Болбат грають за «Колос». У новачка «Полісся» – капітаном колишній капітан «Десни» Владислав Огіря, кращим бомбардиром Пилип Будківський, продовжує виступи на вищому рівні 39-річний захисник Андрій Гітченко. У «Дніпрі-1» грають наші колишні Олексій Гуцуляк і чудовий бомбардир Олександр Філіпов, що повернувся з європейської ліги. Ворота «Вереса» захищає Євген Даст, кращий воротар нашого клубу у вищому дивізіоні. В інших клубах грають Андрій Домбровський, Ігор Литовка, Леван Арвеладзе. Яка була б команда зараз!

Прикро, що залишилося без великого футболу місто-герой, обласний центр, коли в чемпіонаті виступають клуби районів і навіть зареєстровані в селах.

На жаль, для «Десни» не знайшлося спонсорів, які б фінансували команду. Та й взагалі з її

фінансуванням останні сезони було багато питань.

* * *

У зв'язку з цим викликає інтерес публікація чернігівського сайту 0462 за 17 грудня. Мова про те, що «Десну» міг би придбати і взяти на фінансування бізнесмен Роман Солодаренко, котрий є власником клубу «Кудрівка», що в однойменному селі на Сосниччині.

«Кудрівка» у 2022-му році виграла чемпіонат та кубок Чернігівської області з футболу. У сезоні 2023/24 команда дебютувала у професійних футбольних змаганнях, заявившись до Другої ліги. Після осінньої частини чемпіонату було оголошено, що «Кудрівка» перебазується в місто Ірпінь Київської області. Згодом стало відомо про купівлю Романом Солодаренком клубу Першої ліги ФК «Нива» (Бузова). Ось ця публікація.

ФК «Десна» міг придбати бізнесмен з Чернігівщини

Граючий президент клубу Другої ліги (третьої, за силою, дивізіон українського футболу, - прим.) ФК «Кудрівка» Роман Солодаренко у 2022-му році міг придбати ФК «Десна» (Чернігів). Про це пан Солодаренко розповів в інтерв'ю порталу «ФУТБУМ»

– Були спроби домовитися. Я ж із Чернігівщини, для мене слово «Десна» – не порожній звук. Я хотів зберегти для області місце в УПЛ, на той час це було можливо. Проте тоді мене не почули, тепер же мені це не цікаво, – заявив Роман Солодаренко.

На уточнююче запитання журналістів щодо перспектив існування ФК «Десна» президент «Кудрівки» відповів наступне:

– Я не знаю. Чесно кажучи, той варіант, щоб я став власником клубу й продовжив його фінансування та виступи в УПЛ, був хорошим. Мені важко за них сказати, чому домовленості не вийшло. Зараз же в мене один клуб у Другій лізі, інший – у чемпіонській групі Першої ліги. Якщо не поспішати, не приймати необдуманих рішень, в перспективі найближчих років за УПЛ можна буде поборотися. Як буде з «Десною» – питання не до мене.

Чернігівський футбол у першій і другій лігах

В другому за рангом дивізіоні нашого футболу – першій лізі, другий сезон поспіль виступає клуб «Чернігів», Він укомплектований в основному місцевими молодими футболістами.

В турнірі беруть участь 20 команд, розбитих на дві групи. В кожній іде окремий турнір. За підсумками кращі команди перейдуть у прем'єр-лігу. Найгірші перейдуть у другу лігу.

Наші земляки виступають невдало, займають останнє місце в своїй групі «Б». Після 18 матчів «Чернігів» має 4 перемоги, одну нічию і 13 поразок. Набрано 13 очок. Забито 20 м'ячів, пропущено 44.

«Кудрівка» виступає у другій лізі. Тут 15 команд борються за підвищення класу. Наш клуб займає 5 місце. Провів 17 матчів: 8 перемог. 3 нічиї, 6 поразок, набрано 27 очок, забито 31 м'яч, пропущено 22. Цікаво, що в команді грають кілька відомих футболістів «Десни».

Слова співчуття

Невимовне горе спіткало нашого земляка Віталія Терентійовича Коржа. 12 грудня померла його дружина Любов Василівна.

Віталій Терентійович родом з села Дроздівка на Куликівщині. Понад 60 років мешкає в столиці, але ніколи не поривав зв'язків з рідним селом, де виріс, де похована його батьки. Почесний громадин Києва, відомий економіст, депутат Верховної Ради трьох скликань, творець 30 років тому першої в Україні компанії по впровадженню інтернету «Глобал Юкрейн», відомий благодійництвом, громадською роботою. І всі ці десятиліття головною опорою в житті була його дружина, Любашечка, як він ніжно називав її, з якою прожили в щасливому шлюбі понад пів століття, народили і виховали двох синів, мають внуків.

Любов Василівна – педагог від Бога, десятки років присвятила роботі в освіті, дітям. І була найпершою помічницею у всіх справах чоловіка.

Чотири роки тому Віталій Терентійович, на додачу до кількох своїх книг публіцистики, видав у Чернігові книгу художньої прози «Еківоки», на матеріалі епізодів свого життя. Звичайно ж, присвятив її дружині. Вона була і натхненницею книги, допомагала в роботі над нею. Книга відзначена рядом премій, в тому числі найпрестижнішою премією Чернігівщини – імені Михайла Коцюбинського.

В ці скорботні дні Віталій Терентійович отримав звідусіль

безліч слів глибокого співчуття і підтримки. Від нашої газети також, адже він її читає і підтримує з першого дня виходу, багато тут друкувався.

Ось що написав йому редактор нашої газети:

«Віталію Терентійовичу. Яке величезне, невимовне горе впало, обвалилося на вас! Важко повірити, що Любов Василівна, Ваша дорога Любашечка, як Ви ніжно її звали, пішла від Вас, від всіх нас, хто так її любив і шанували. Наче ж ось зовсім недавно ми спілкувалися у вас вдома. Бачу, скільки співчуттів надходить Вам в інтернеті. Люди так її любили. Висловлюю і я Вам найглибші співчуття і слова підтримки у вашому невимовному горі. Тримайтеся. Вічна пам'ять Любові Василівні».

Чернігів: 20 тис. грн кожному мобілізованому, 500 грн на комунальні послуги родинам загиблих

Виконавчим комітетом Чернігівської міської ради 15 грудня доповнено міську Програму соціальної підтримки населення на 2024 – 2026 роки. Внесеними змінами передбачено можливість фінансової підтримки мобілізованих та родин загиблих військових.

20 тисяч гривень планується одноразово виплачуватимуть мобілізованим у 2024 році, що зареєстровані у Чернігові.

Військові самі визначатимуться на що ці кошти витратити.

Програму доповнено пунктами, які дозволять частково компенсувати з міського бюджету оплату комунальних послуг членам сімей загиблих (померлих) захис-

ників України, а також військовослужбовців, які загинули (пропали безвісти) в Афганістані при виконанні інтернаціонального обов'язку. Розмір компенсації — 500 гривень.

Статтю 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» для членів сімей загиблих захисників передбачено пільги на оплату газу, електроенергії, опалення, квартирної плати та інших комунальних послуг у розмірі 50 %. А з 2024 року додатково вони отримуватимуть ще й з міського бюджету 500 грн.

Нагадаємо, що також у Чернігові діє Програма матеріальної підтримки сімей

загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України. У поточному році такі виплати вже отримали 249 осіб на загальну суму понад 13,8 млн грн. Разово виплачується 10 мінімальних зарплат встановленої станом на 1 січня поточного року, наразі це 67 тисяч гривень.

Також Програму соціальної підтримки населення доповнено пунктом, який дозволить здійснювати одноразові виплати особам, які отримали поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержані під час захисту незалежності України, безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України.

13 новеньких шкільних автобусів поїхали до громад

Транспорт придбали коштом державної субвенції на умовах співфінансування з місцевими бюджетами. Це понад 28 мільйонів гривень – від держави і майже 11 мільйонів – від громад.

Ключі від автобусів днями отримали представники Батурицької, Борзнянської, Новобасанської, Новобілоуської, Сухополов'янської, Талалаївської, Тупичівської, Козелецької, Корюківської, Киселівської, Куликівської, Любецької та Ріпкинської громад.

У цьому році спільними зусиллями вдалося поновити обласний шкільний автопарк загалом 46 транспортними засобами. Влада області продовжує і співпрацю з донорами.

Понад 11 тисяч учнів шкіл області проживають поза межами пішої доступності та потребують організованого підвезення із 743 населених пунктів. Для їх підвозу розроблено 343 маршрути, протяжність яких – понад 20 тисяч кілометрів.

До початку повномасштабного військового вторгнення рф шкільний автопарк області налічував 296 автобусів, внаслідок військової агресії їх кількість зменшилась на 36. Але на сьогодні для підвозу учнів є 345 шкільних автобусів.

Призерам міжнародних змагань і тренерам вручили грошові винагороди

В.о. Чернігівського міського голови Олександр Ломако 15 грудня зустрівся зі спортсменами – призерами міжнародних змагань та тренерами. За зайняті призові місця їм були вручені грошові винагороди.

– Добре, що попри усі негаразди, ми бачимо ваші досягнення і радіємо тому, що чернігівські спортсмени гідно представляють і місто, і Україну на міжнародних змаганнях. В той час, коли Україна бореться за свободу і державність, чернігівські спортсмени захищають честь нашої країни. Дякую за вашу наполегливу працю та ваших тренерів, – подякував Олександр Ломако. – У межах можливостей місто завжди підтримує вас фінансово.

Грошові винагороди отримали:

Чередінов Ігор Борисович, заслужений тренер України, особистий тренер Олени Костевич;

Галина Авраменко, бронзова призерка Чемпіонату світу з кульової стрільби 2023 року;

Самохіна Катерина Василівна, тренерка-викладачка КПНЗ ДЮСШ «Авангард» міської ради, особиста тренерка Галини Авраменко;

Андрій Ревко, срібний та бронзовий призер Чемпіонату світу з важкої атлетики серед юніорів до 20 років 2023 року;

Почкай Василь Васильович, тренер-викладач КПНЗ ДЮСШ «Атлет» міської ради, особистий тренер Андрія Ревка;

Овчаренко Олександр Володимирович, директор КПНЗ ДЮСШ «Атлет» міської ради, особистий тренер Андрія Ревка;

Зоц Жанна Степанівна, тренерка-викладачка СДЮШОР із зимових видів спорту, особиста тренерка Атрема Тищенко;

призери Чемпіонату світу з кікбоксингу ІСКА 2023 року:

Сергій Кужельний, срібний призер; **Роман Луданік**, бронзовий призер; **Роман Потій**, срібний призер; **Денис Простев**, переможець; **Роман Власенко**, переможець; **Ілля Буданов**, срібний призер; **Євгеній Киянець**, срібний призер;

Даніл Пустовойт, бронзовий призер;

Кужельний Андрій Володимирович, голова обласної федерації кікбоксингу, тренер.

«Навколосвітні пригоди Сніговика» – прем'єра

Традиційно о цій порі обласний філармонійний центр радо приймає численних юних глядачів та їх батьків на святкові заходи. 16 грудня відбулася прем'єра новорічної історії «Навколосвітні пригоди Сніговика». Вистава яскрава, мудра, наповнена прекрасною музикою.

Її подарували глядачам артисти філармонійного центру Іван Гладков, Світлана Києвицька, Марина Коваленко, Ілля Латиш, Наталія Липницька, Марина Маккей, Анна Михневич, Яна Сидоренко, Олександр Сьомченко, Ксенія Трубіна та Театр танцю «Екватор» – Катерина Велика, Тетяна Герус, Артем Коптель, Світлана Кугук, Ольга Кузьменко.

У свята філармонійний центр пропонує юним глядачам ще багато сюрпризів. Слідкуйте за анонсами на сайті центру nota.net.ua.

Театр ім. Т. Шевченка запрошує на Новорічну програму

Творчий склад Чернігівського академічного обласного муздрамтеатру ім. Т. Шевченка підготував святковий музичний подарунок. Новорічна концертна програма «Театр-кафе» відбудеться **29 грудня о 18.00 год.** Вокалісти, артисти театру та оркестр виконуватимуть музичні й пісенні твори світової музичної класики та сучасних композиторів. Для гостей працюватиме театральний буфет.

Приходьте зі своїми рідними і друзями до театру, щоб провести передсвятковий вечір за затишним столиком на сцені театру (вартість одного місця 450 грн.) Ми подаруємо вам чудовий піднесений настрій на всі зимові свята.

Квитки можна придбати в касі театру, а також онлайн: bit.ly/ticketsboxtheatre

Поліція застерігає від шахраїв

До поліції звернулася 61-річна мешканка Чернігівського району. Потерпіла розповіла, що їй телефонувала невідома жінка та представилася працівником служби безпеки банку. Незнайомка сказала, що картку жінки заблоковано, а для розблокування нібито необхідно назвати код, який прийде їй в смс. Потерпіла виконала цю вимогу та невдовзі виявила зникнення близько 95 тисяч гривень зі своїх банківських рахунків.

Зрозумівши, що її ошукали, жінка звернулася до поліції.

За цим фактом слідчий відкрив провадження за статтю 190 Кримінального кодексу України (шахрайство).

Поліція наполегливо рекомендує: ніколи не виконуйте вказівок незнайомих осіб, які пов'язані з переведенням коштів, по телефону нікому не розповідайте ніяких відомостей зі своєї картки. Якщо висувать умову, що потрібно повідомити пін-код вашої картки або одноразовий пароль з SMS-повідомлення – негайно завершуйте розмову. Це шахрай! Всі операції щодо безпеки картки проводьте тільки особисто у відділенні банку.

Студія ВІАТЕЛ – про видатних українців

За час існування проєкту «Гра долі» столичною студією ВІАТЕЛ знято близько сотні документальних фільмів про видатних українців. Їх можна переглянути на офіційному каналі проєкту в Youtube: <https://www.youtube.com/@hradoli7052/videos>.

Студія заснована 1994 року кінорежисером Василем Вітром. «Гра долі» почали знімати 2005 року. Телевізійний документальний серіал розповідає про історію життя, кохання видатних діячів української минушини. Це художники, меценати, колекціонери, актори, режисери.

Частина фільмів знімалася на Чернігівщині і розповідає про наших земляків: Марію Заньковецьку, Миколу Гоголя, Олександра Довженка, Михайла Коцюбинського, Симона Петлюру, Пантелеймона Куліша.

Один з них – «Тарновські» був презентований 8 грудня в Чернігівському обласному історичному музеї імені Василя Тарновського, бо присвячений родині меценатів, які започаткували музейну колекцію.

Науковими консультантами фільму були науковці закладу Сергій Лаєвський та Світлана Половникова. Знімалася кінострічка у Качанівці та у самому музеї.

Цей проєкт студії «ВІАТЕЛ» спільно з ГО «Сучасне українське кіно» проводиться в рамках Програми підтримки мешканців України на деокупованих територіях і за сприяння Міжнародного Фонду «Партнерство за сильну Україну». Проєкт фінансується за рахунок допомоги урядів Канади, Фінляндії, Швеції, Швейцарії, Великої Британії та Сполучених Штатів. Основна мета проєкту – це заходи терапії мистецтвом у формі демонстрації фільмів і їх обговорення з глядачами, а також спілкування з психологом, який володіє техніками тренінгу, направленою на подолання наслідків психологічних травм.

Повна назва проєкту – «Досвід української ідентичності в історичному аспекті на теренах Чернігівщини і Київщини. Вплив героїв минулого на вибір сучасників під час гібридної війни»

У програмі цієї зустрічі був тренінг за участю психологині Тетяни Мариніної з ГО «Всеукраїнська асоціація психологів травмофокусованої практики». Також були проведені персональні консультації з психологічної реабілітації, адже до музею на зустріч завітали представники громадської організації «Єдина родина Чернігівщини», що об'єднала родини загиблих захисників;

Після показу фільму відбулося його обговорення з авторською групою. Це сценарист та режисер фільму заслужений діяч мистецтв України Василь Вітер, ведуча фільму Наталка Сопіт, продюсерка і співзасновниця студії Галина Криворучук. Слово сказала і кінокритик Тетяна Журавльова. В обговоренні також виступили науковий консультант фільму Сергій Лаєвський, редактор газети «Світ-інфо» Петро Антоненко.

Фільми кіностудії «ВІАТЕЛ» були представлені на численних міжнародних виставках, наукових конференціях, серед яких ЕКСПО-2000 у Ганновері, а також в Литві, на Мальті, в Німеччині, у Польщі, у Франції, в Італії, в Македонії тощо. Також фільми студії «ВІАТЕЛ» брали участь і відзначені нагородами на всеукраїнських і міжнародних фестивалях.

Цьогоріч презентації фільмів серіалу в рамках згаданого проєкту пройшли також у Сосниці (про Довженка), двічі у Ніжині (про Гоголя, Заньковецьку), Прилуках (про Петлюру), Чернігові (про Коцюбинського).

Проєкт здійснювався за підтримки Департаменту культури і туризму, національностей та релігій обласної державної адміністрації

Верховна Рада схвалила законопроект про права національних меншин, він потрібен для вступу в ЄС

Верховна Рада України 8 грудня схвалила за основу та в цілому законопроект 10288-1 зі змінами до деяких законів щодо прав національних меншин, аби врахувати експертну оцінку Ради Європи та виконати критерій Єврокомісії для відкриття переговорів про вступ до ЄС.

Законопроект передбачає:

заклади вищої освіти приватної форми власності мають право вільного вибору мови навчання, яка є офіційною мовою Європейського Союзу, із забезпеченням при цьому вивчення особами, які навчаються у таких закладах, державної мови як окремої навчальної дисципліни;

у класах (групах) з навчання мовами національних меншин (спільнот), які є офіційними мовами Європейського Союзу, гарантується право на використання мови відповідної національної меншини в освіт-

ньому процесі поряд з державною мовою; особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, мови яких є офіційними мовами Європейського Союзу, і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року мовою відповідної національної меншини (спільноти), до завершення здобуття повної загальної середньої освіти мають право продовжувати здобувати таку освіту згідно з правилами, які діяли до набрання чинності Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Співавтор законопроекту, член комітету Володимир В'ятрович заявляє, що всі нововведення не поширюватимуться на російську мову як мову держави-агресора, «і не на 5 років, як планував уряд, а безстроково».

Росіяни запустили кампанію «Росія без Путіна» перед виборами

Фонд боротьби з корупцією Олексія Навального оголосив про запуск кампанії «Росія без Путіна» і закликав росіян використати час до виборів для агітації проти диктатора. «Для Путіна вибори 2024 року - це референдум зі схвалення своїх дій, зі схвалення війни. 17 березня Росія повинна усвідомити, що більшість не бажає бачити Путіна на чолі країни. Результати голосування будуть підроблені, але наше завдання зробити, щоб усім і без них стало очевидно – Росії більше не потрібен Путін. Ніхто не зробить це за нас. Ніхто не зробить це краще, ніж ми. ...17 березня, у день голосування, ми закликаємо всіх прийти на дільниці і проголосувати проти Володимира Путіна.

Зокрема, соратники Навального назвали «громадянським мінімумом» переконати хоча б 10 осіб проголосувати проти Путіна.

Вибори президента Росії відбудуться 17 березня 2024 року відповідно постанову 7 грудня ухвалила Рада Федерації, верхня палата російського парламенту. Це буде заключний, основний, але не єдиний день голосування. Воно передбачене й достроково. Російський Центровборчком постановив, що вибори триватимуть три дні: із 15 до 17 березня.

Путіна обирали президентом Росії у 2000, 2004, 2012 і 2018 роках. Перед виборами 2012 року термін президентських повноважень збільшили з 4 до 6 років. А після ухвалення поправок до Конституції РФ у 2020 році Путін отримав право виставляти свою кандидатуру і на президентських виборах 2024 року.

МОК допустив росіян та білорусів на Олімпіаду-2024 у нейтральному статусі

Міжнародний олімпійський комітет допустив до Олімпійських ігор-2024 в Парижі індивідуальних спортсменів з Росії та Білорусі у нейтральному статусі, команди участі не братимуть.

МОК пише, що станом на 8 грудня 2023 року лише 11 «нейтральних спортсменів» (8 із російським паспортом і 3 з білоруським) виконали критерії допуску для участі в Олімпіаді-2024.

Для порівняння, понад 60 українських спортсменів уже пройшли відбір на ігри. Очікується, що українська делегація буде приблизно такого ж розміру, як на Олімпійських іграх у Токіо-2020.

Не допускають до ігор спортсменів, які уклали контракт на службу в російській чи білоруській армії та спецслужбах.

На Олімпійських іграх-2024 також забороняють символіку Росії та Білорусі і не запрошуватимуть представників влади цих країн.

Україна засудила рішення МОК допустити до Олімпіади-2024 росіян і білорусів.

Очільник Міністерства спорту Матвій Бідний заявив, що рішення виконкому МОК допустити до Олімпійських ігор-2024 індивідуальних спортсменів з Росії та Білорусі у нейтральному статусі є безвідповідальним і закликав МОК нарешті зняти розживі окуляри щодо країни-агресора.

Міністр пообіцяв, що рішення стосовно участі України в Олімпійських та Паралімпійських іграх 2024 року буде ухвалено після того, як пройдуть консультації з українською спортивною спільнотою та вищим політичним керівництвом країни.

Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба назвав ганебним та закликав засудити рішення Міжнародного олімпійського комітету (МОК) щодо допуску росіян та білорусів до Олімпіади-2024 в нейтральному статусі. «Адже Кремль використовуватиме кожного російського та білоруського спортсмена як зброю у своїй пропагандистській війні».

Британська розвідка оцінила кібератаку на «Київстар»: одна з наймасштабніших

Розвідка Великої Британії вважає кібератаку на мобільного оператора «Київстар» однією з найдеструктивніших подібних операцій з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

В огляді розвідки нагадують, що 12 грудня найбільший оператор мобільного зв'язку в Україні «Київстар», який забезпечує мобільним зв'язком та домашнім інтернетом понад половину населення, зазнав кібератаки. Її наслідки тривали щонайменше дві доби.

Серед іншого, користувачі залишились без мобільного зв'язку та можливості користуватися інтернетом. Кібератака також вивела з ладу сирени повітряної тривоги, деякі банки, банкомати й торгові термінали.

Кібератаку здійснили російські хакери, наближені до тамтешньої розвідки.

В Осло відбулося вручення Нобелівської премії миру Наргес Мохаммаді

В Осло в неділю, 10 грудня, відбулася церемонія вручення Нобелівської премії миру 2023 року, лауреаткою якої стала правозахисниця з Ірану Наргес Мохаммаді, яка виступає за права жінок і яка перебуває в ув'язненні.

На церемонії Мохаммаді представляли її діти, 17-річні близнюки Алі та Кіана Рахмані. Вони отримали диплом і медаль матері, а також зачитали промову Мохаммаді. Під час церемонії для Мохаммаді на сцені стояло порожнє крісло.

«Я пишу це послання з-за високих холодних стін в'язниці», – написала вона у своїй промові і висловила сподівання, що надана їй честь допоможе зміцнити активістський рух в Ірані, який вимагає справедливого ставлення до себе від жорсткого ісламістського уряду країни.

Тибетці у вигнанні звинуватили Китай у знищенні їхньої самобутності

Президент тибетського уряду у вигнанні Пеппа Церінг 10 грудня звинуватив Китай у тому, що той відмовляє жителям Тибету в основних правах людини й активно веде роботу з винищення тибетської

У своїй заяві з нагоди Дня прав людини він також розкритикував «білу книгу» (програмний документ щодо Тибету, що випущений минулого місяця Китаєм).

Китай стверджує, що його правління Тибетом знаменує «видатні досягнення в розвитку», створені «завдяки китайському шляху модернізації». У доповіді вихвалялися успіхи в економічному розвитку, соціальній стабільності та захисті навколишнього середовища під керівництвом Комуністичної партії. Китай побудував автомагістралі та високошвидкісні залізничні через гірський регіон і розвиває туризм як спосіб підвищення доходів.

Церінг зазначив, що Комуністична партія Китаю «формує сильне почуття

«Я – жінка-ув'язнена, яка, переживши глибокі і нестерпні страждання, спричинені відсутністю свободи, рівності і демократії, усвідомила необхідність свого існування і знайшла віру», йдеться, зокрема, в промові Мохаммаді. Вона також зазначила, що в ув'язненні «перебуває під гнітом деспотичного релігійного уряду» Ірану. «У день церемонії вручення Нобелівської премії я хочу бути голосом іранців, які протестують проти несправедливості і гноблення», написала 51-річна лауреатка Нобелівської премії миру.

Про присудження премії миру Мохаммаді Нобелівський комітет в Осло повідомив на початку жовтня. Нагородою її удостоїли за «боротьбу проти пригноблення жінок в Ірані та просування прав людини і свободи для всіх».

Мохаммаді є заступницею голови неурядової організації Defenders of Human Rights Center, яку очолює Ширін Ебаді – лауреатка Нобелівської премії миру 2003 року. Мохаммаді відбуває кілька років у тегеранській в'язниці «Евін», що сукупно становить близько 12 років ув'язнення. Звинувачення включають «поширення пропаганди» проти держави.

китайської нації як єдиної спільноти, просуває китайську мову, нівелює тибетський буддизм і розвиває соціалістичні цінності». Він додав, що в тибетських районах різко зросла кількість призначень китайських чиновників.

Пеппа Церінг виступив перед групою тибетців у храмі Цуглакханг у Дхарамшалі, штаб-квартирі тибетського уряду у вигнанні на півночі Індії, з нагоди 34-ї річниці присудження Нобелівської премії миру тибетському духовному лідеру Далай-ламі.

88-річний Далай-лама зробив індійське місто Дхармсала своєю штаб-квартирою відтоді, як втік із Тибету після невдалого повстання проти китайського правління 1959 року. Індія визнає Тибет частиною Китаю, хоча і приймає у себе тибетських вигнанців.

Далай-лама заперечує твердження Китаю про те, що він є сепаратистом, і каже, що виступає лише за значну автономію і захист споконвічної буддистської культури Тибету.

Закордонне українство

Святкове вітання

Дорогі друзі! Товариство Української Мови ім. Шевченка (ТУМ – США) щиро вітає Вас і Ваших рідних з Різдовом Христовим та Новим 2024 Роком! Віримо, що з Божою поміччю та добрими людьми всього світу Україна перемаже жорстокого ворога у скорому часі.

Члени нашого Товариства невтомно збирають потрібні кошти на поміч Україні та пишуть і збирають підписи до членів державних установ, щоб потрібна поміч Україні продовжувалася.

Українські громади по всій Америці та Канаді організовують концерти, фестивалі, Різдвяні базари, щоб збирати потрібні кошти для України. Всюди видно вишиванки і синьо-жовті прапори, як символ підтримки України! По церквах молимося за перемогу України і її народу. Україна перемаже!

Слава Україні! Героям Слава!

За управу ТУМ – Віра БОДНАРУК, голова ТУМ, професор.

Різдв`яна програма

Українська громада у місті Веніс (Флорида, США) спільно з сусідніми околицями мала нагоду показати українську традицію та культуру своїм приятелям і сусідам-американцям, які щиро вболівають за українців, що мужньо боронять свою землю від московії, котра розв'язала криваву війну з наміром знищити свободолюбивий народ.

Наші американські друзі підтримують Україну не тільки фінансово, але й голосують, щоб державні установи США надавали потрібну допомогу Збройним Силам України.

2 грудня на галявині в центрі Веніса з 12 до 17 години були розміщені експонати, які представляли українську культуру: вишивки, різдвяні прикраси, вироби з кераміки. Ці речі можна було придбати за даток на поміч України.

Громадський Хор розпочав святкову програму українськими колядками «Бог Предвісний» та «Днесь Поюще», під диригуванням др. Юрія Шевчука. Потім були групові та сольні виступи від членів української громади п'ятидесятників.

10 найпопулярніших міст світу у 2023 році

Дослідницька компанія Euromonitor представила щорічний рейтинг найпопулярніших міст світу - TOP 100 City Destinations Index 2023. Його укроті очолила французька столиця – Париж. Мова йде насамперед про привабливість міст для туристів світу.

Укладачі, під час роботи над рейтингом, оцінюють шість критеріїв: привабливість туризму, туристична інфраструктура, економічні та ділові показники, прибутки від туризму, безпечність перебування у містах та їх сталий розвиток.

Як і торік, безперечний лідером в туристичній гонці у 2023 році – стала Європа. Сім європейських міст увійшли до першої десятки рейтингу та 63 країни - до TOP 100.

ТОП-10 найпопулярніших міст світу у 2023 році

1. Париж (Франція)
2. Дубай (ОАЕ),
3. Мадрид (Іспанія),
4. Токіо (Японія),
5. Амстердам (Нідерланди),
6. Берлін (ФРН),
7. Рим (Італія),
8. Нью-Йорк (США),
9. Барселона (Іспанія),
10. Лондон (Велика Британія).

Аналітики пояснюють, що Європа має успіх завдяки урбанізації, швидкому розвитку та розповсюдженню технологій. Мандрівники зараз потребують високошвидкісного інтернет, місця для віддаленої роботи, зручні можливості здійснення бронювань.

До топової десятки цього року було вперше включено Токіо. Цього результату місту вдалося досягнути завдяки розвитку своєї туристичної інфраструктури, зняття ковідних обмежень та ослаблення нацвалюти. В цілому країні Азії мали значну присутність у ТОП-20. Так, Сінгапур вийшов на 11-у сходинку, Сеул - на 14-у, Осака та Гонконг зайняли 16-е та 17-у позиції відповідно.

У сотні найпопулярніших цього року є чотири «новачки». Уперше до рейтингу увійшли Вашингтон (США, 48 місце), Монреаль (Канада, 68), Сантьяго (Чилі, 88) та Вільнюс (Литва, 92).

Цей рейтинг не завжди збігається з кількістю туристів. Вони люблять і менш комфортні міста. Так, за кількістю міжнародних приїздів за підсумками 2023 року першість отримав Стамбул. Правда, друге і третє місця отримали Лондон та Дубай, все ж представлені у першій десятці.

Японія планує вперше посадити на Місяць свій космічний апарат

19 січня Японія планує вперше в історії країни посадити свій космічний апарат на Місяць. Про це оголосило Японське агентство аерокосмічних досліджень (JAXA),

За планом, роботизований космічний апарат SLIM («Розумний спусковий апарат для дослідження Місяця») почне спуск 19 січня близько 15:00 за Гринвічем (о 17:00 за київським часом). За 20 хвилин після цього японський зонд має приземлитись на Місяць поблизу невеликого кратера Шиолі.

У разі успіху місії Японія стане п'ятою країною, яка висадить свій космічний апарат на Місяць, після Радянського Союзу, США, Китаю та Індії.

У Великій Британії археологи-любители знайшли в саду втрачений палац Тюдорів

Група археологів-любителів знайшла залишки палацу династії Тюдорів у селі в англійському графстві Нортгемптоншир.

Команда Коллівестонського товариства збереження історії (Chaps) налічує понад 80 членів, починаючи від підлітків і закінчуючи людьми у віці 70 – 80 років. Уперше дослідники склали план пошуку палацу в березні 2018 року. Вони використовували «місцеві перекази та чутки», щоб уточнити область розкопок.

Вони також провели геофізичні дослідження, користувалися георадаром, щоб уточнити, де розташовані стіни палацу. Потім вони отримали дозвіл від власників будинків на розкопки в садах.

Історики з Університету Йорка допомогли ідентифікувати палац за знайденими кам'яними ліпнинами, а також приєдналися до розкопок, щоб розкрити будівлю та зберегти її на майбутнє.

Цей палац був відомий у XV столітті, там відбулася низка історичних подій. У 1503 році в палаці провели передвесільні урочистості Маргарити Тюдор і короля Шотландії Якова IV, а 16 і 17 жовтня 1541 року Генріх VIII перебував там при дворі.

До середини XVII століття палац занепав, і досі було дуже мало доказів його існування. У 1980-х і 1990-х роках було кілька спроб знайти палац, будинок матері Генріха VII, леді Маргарет Бофорт, але жодна з них не була успішною.

Храми-близнюки збудували один на одному з різницею в 1500 років

Археологи виявили два однакові храми, один із яких похований під іншим, у стародавньому мегаполісі Гірсу в Іраку. Новий храм еллінізму датується IV століттям до нашої ери і, можливо, пов'язаний з Олександром Македонським.

У храмі знайшли обпалену цеглу з арамейським та грецьким написами, в яких згадується македонський цар, який завоював більшу частину цивілізованого світу під час свого 13-річного правління з 336 року до н.е. по 323 до н.е.

Археологи з Британського музею в Лондоні виявили старий храм під час розкопок у Гірсу, шумерському місті, тепер відомому як Телло на південному сході Іраку.

Залишки старішого шумерського храму знайшли похованими «на тому ж місці», де виявилася і свіжіша споруда, присвячена грецькому богу Гераклу та його шумерському «еквіваленту», богу-герою Нінгірсу, також відомому як Нінурта», розповів Себастьян Рей, археолог та куратор Стародавньої Месопотамії у Британському музеї, який керував розкопками.

За словами дослідників, той факт, що храм звели на тому самому місці, де він стояв 1500 років тому, говорить про те, що вибір локації не був випадковим. Це місце, можливо, мало певне значення для мешканців Месопотамії.

У лісах Польщі знайшли п'ять рідкісних сокир, яким може бути 3 тисячі років

Знахідка датується періодом між 1700 і 1300 роками до нашої ери. Знахідку виявив «шукач скарбів» Деніс Конкол, коли досліджував ліси регіону Коцеве, що у Гданській Померанії, отримавши дозвіл від місцевої влади. Коли він натрапив на п'ять бронзових сокир, закопаних трохи нижче поверхні ґрунту, одразу повідомив науковців.

«Вилучення цих знахідок відбувалося під археологічним наглядом наших колег з Воєводського управління охорони пам'яток. Це означає, що ми запобігли можливому руйнуванню пам'яток», сказав Ігор Стржок, відповідальний за збереження пам'яток Поморського воєводства.

Під шаром бруду і трави дослідники виявили п'ять сокир, похованих разом у ямі на глибині 20 – 30 сантиметрів під землею. Ці сокири могли бути пов'язані із балтійською культурою, що походить із сучасної Литви або північно-східної Польщі. Сокири досить великі, мають тонке руків'я з піднятимі краями та широке лезо.

Археологи вважають, що сокири були частиною ритуального підношення, можливо, пов'язаного з торгівлею або релігією, яку сповідували в цій місцевості у бронзову добу.

Поодинокі бронзові сокири цього періоду вчені бачили й раніше, але це перший випадок, коли їх було аж 5.

Традиційно з покладів бронзової доби в цьому регіоні знаходили переважно браслети або нагрудні прикраси, тому розкопка цих наконечників сокир є «археологічним дивом», каже Ігор Стржок.

Відкриття проливає світло на культури, які існували в Польщі понад 3 тисячі років тому. Сокири перевезуть до Археологічного музею в Гданську для дослідження і збереження.

Школярка з Таїланду влаштовує концерти тваринам в зоопарку

11-річна дівчинка Сеенлада Супат щотижня грає на синтезаторі для мешканців зоопарку на південному сході Бангкока. При цьому по клавішах музичного інструменту нерідко ходять цикаві лемури.

Своїми виступами Супат хоче скрасити самотність зебр, сурикатів, гіпопотамів та інших мешканців зоопарку. Як їй здається, тваринам не вистачає спілкування з людьми через суворі обмеження. А це таким чином дівчинка намагається перебороти страх публічних виступів.

Іноді тварини підходять зовсім близько і навіть заважають грати, але їй це навіть подобається. В адміністрації зоопарку стверджують, що музика добре впливає на настрій тварин.

У Всесвіті існує понад 135 типів сніжинок, але однакових не буває

В Українському гідрометеорологічному центрі розповідають, що існує понад 135 типів сніжинок. Найбільша з них мала розмір 3,5 сантиметра, тоді як більшість ледве досягає 5 міліметрів. «Насправді сніжинки абсолютно прозорі, адже утворюються з чистого льоду. Проте ми бачимо їх білими – це пов'язано з віддзеркаленням усього спектру світла на малих гранях сніжної кристали», зазначають у Гідрометцентрі.

Там пояснюють, що основну форму кристала льоду визначають температура, при якій він утворюється, і вологість повітря (меншою мірою). Усі сніжинки прагнуть мати симетричну форму сніжинок-дендритів, однак їхня крихка структура легко ламається, утворюючи нову форму. «Тому абсолютно кожна сніжинка виглядає неповторно, починаючи від мереживного візерунка і закінчуючи унікальністю кожної льодяної голки», резюмують в Гідрометцентрі.

Мешканка Шпіцбергена довірила своїй собаці доставити посылку подрузі

Шведка Сеселі Блумдаль мешкає в норвезькому місті Лонг'їр, адміністративному центрі архіпелагу Шпіцберген, розташованому в тисячі кілометрів від Північного полюса. Одного ранку Блумдаль потрібно було відправити посылку подрузі Олівії, яка живе неподалік неї. Але дівчині дуже не хотілося залишати теплий будинок. Тоді вона вирішила відправити в дорогу свою собаку Грима, а посылку прив'язати до нашійника. Коли Олівія отримала посылку, господиня покликкала пса назад.

Блумдаль стала повноцінною господинею Грима відносно недавно. 17 квітня, на вечірці з нагоди шостого дня народження Грима, одна з її подруг, якій він належав, по-

дарували Олівії документи на собаку.

Блумдаль була неймовірно щаслива. Друзі разом займалися хайкінгом, каталися на снігоходах, відправлялися в подорожі, їздили до Швеції.

У Таїланді для туристів терміново створюють витверезники

Як безпеку у зв'язку з продовженням нічного життя в Таїланді для туристів вирішено терміново створити витверезники. Національний комітет з політики щодо алкогольних напоїв ухвалив, що після того як паби та ресторани з 15 грудня продовжать години роботи до 4 ранку, необхідно створити витверезники та вжити заходів для запобігання водінню у нетверезому стані.

Продовжити години роботи розважальних закладів планується у всіх популярних у туристів місцях, включаючи Пхукет, Чангмай, Чонбурі, Бангкок та Самуї. Також це пошириться на готелі по всій країні.

«Це відповідає державній політиці, спрямованій на стимулювання економіки. Але нічні заклади зобов'язані суворо дотримуватись правил, особливо Закону про розважальні заклади та статтю 29 Закону про контроль над алкогольними напоями», заявили експерти.

У пабах та барах власники будуть зобов'язані проводити алкотестерні тести для клієнтів, які мають намір водити машину в нетверезому стані. І питні заклади також зобов'язані надавати місця водіям, у яких рівень алкоголю в крові перевищує встановлену законом межу в 50 міліграм на децилітр, щоб вони могли протверезіти.

«Клієнти повинні залишатися у цих спеціально відведених місцях доти, доки вони не зможуть водити машину. Якщо клієнти вирішують не чекати, оператори закладу зобов'язані зв'язатися зі своїми друзями чи родичами, щоб вони відвезли їх додому або надали транспорт за рахунок клієнтів», озвучив тайський чиновник. Ступінь здійсненості такого рішення викликає багато питань.

Цю маленьку конячку легко сприйняти за собаку

Конячка із США підкорила серця людей своєю мініатюрністю. Вона така маленька, що її легко сплутати з собакою, і це все через аномалію, з якою народилася кобила. Натомість отримала квіток у життя, сповнене турботи і любові, тому що господарі в повному захваті від свого вихованця.

Марта народилася з аномаліями в будові скелету, її зріст не перевищує 50 сантиметрів. І невідомо, як би склалася доля вихованки, якби не Стейсі Рольфі зі штату Міссурі, США. Жінка побачила оголошення про продаж конячки на одному з ранчо і не змогла пройти мимо.

Американка зробила все, щоб конячка відчувала себе комфортно. Жінка взяла на себе витрати за операцію по підрізанню копит, оплачувала послуги кращих ветеринарів штату. Попри чарівність маленької кобили, проблем з її здоров'ям не так вже й мало. У Марти, наприклад, деформовані ноги. В інших карликів можуть бути проблеми з органами, зубами і іншим. Такі коні потребують особливого догляду, і про них важко піклуватися.

Однак Марті допомагають не тільки правильний догляд і ліки, але і, звичайно ж, любов її господині. Рольфі каже, що з кожним днем тварина все впевненіше стоїть на ногах, набирається сил і витрачає їх на ігри з друзями жінки, які обожають приходити до неї на ранчо. «Багато хто думає, що мати таку конячку, як Марта, було б весело. Всі вони бачать, як вона бігає, грає і дуріє. Але я завжди кажу, що витратила величезні зусилля на її здоров'я», розповіла жінка

Професор Новак: Хмельницький штовхнув козацтво в обійми Москви, а Богун не хотів підкорюватися нікому

Професор Анджей Новак (Ягеллонський університет) – про повстання Богдана Хмельницького, Гадяцьку угоду і експансію Москви

«Історія Польщі 1632 – 1673. Потоп і вогонь» – під такою назвою нещодавно світ побачив VI том монументальної праці авторства провідного польського історика, професора Анджея Новака з Ягеллонського університету (Краків). Перша частина вийшла ще в 2014 році і починається від найдавніших часів. Нижня межа останнього тому – це часи, коли Річ Посполита Обох Народів, в якій тоді вже роль гегемона відіграла Польща, а не Велике князівство Литовське, була в zenіті своєї могутності як провідної сили Східної Європи. Натомість 1673 рік – це рік смерті короля Михайла Корибути-Вишневецького, час, коли Річ Посполита-Польща перебуває у вкрай важкій ситуації після десятиліть вкрай спустошливих війн з козаками, Москвою, Швецією, Османською імперією та з огляду на внутрішні чвари.

Проте слід додати, що 1673 рік – це ще й рік великої перемоги над турками, здобутої коронним гетьманом Яном Собеським під Хотиним. І власне він стане у 1674 році новим королем, а його правління буде останнім спалахом могутності Речі Посполитої.

В описаних професором Новаком чотирьох десятиліттях ключову роль відіграють українські землі, а поворотним пунктом в подальшій долі Речі Посполитої став 1648 рік – початок потужного повстання під проводом Богдана Хмельницького.

Власне про цей поворотний мо-

мент, про повстання Хмельницького і те, чому в Речі Посполитій Обох Народів не знайшлося місця для козацького проекту і не відбулося перетворення її в Річ Посполиту Трьох Народів і запитали на Польському радіо Анджея Новака.

– Не знаю, чи в Україні знають, але є таке польське прислів'я: «мудрий поляк по шкоді». І, безумовно, це прислів'я приходить до голови, коли аналізуєш події 1632 – 1658 років. Чому 1658 рік? Це рік, коли з часу вибуху повстання Хмельницького минуло 10 років, коли вже після його смерті поляки разом з козаками спробували виправити те, що сталося.

Тоді було укладено Гадяцьку угоду чи Гадяцький договір. Проте, на жаль, було вже запізно. Як писав Сенкевич у своїй повісті «Вогнем і мечем», була пролітає ріка братської крові. І її безтямно проливали обидві сторони. Особливо Хмельницький хотів раз назавжди перерізати дорогу до будь-якого порозуміння з ляхами, коли він після битви під Батогом 1652 року здійснив геноцидний вчинок.

За цю річ козацтво має соромитися навіки вічні. Нагадаю, що тоді Хмельницький викупив бранців, яких взяли у неволю татари і через два дні після битви наказав всіх їх вбити, власне щоб ніколи вже не було згоди між поляками і козаками. І коли 6 років потому, вже після смерті Хмельницького, уклали Га-

дяцьку угоду, то велика частина козацької старшини і більшість шляхти і магнатів підтримували цю угоду. Проте частина козацької еліти не була готова піти на згоду, бо мала погані спогади про попередні роки. Звідси і спокуса, щоб піти в обійми Москви, в які раніше козацтво штовхнув Хмельницький.

– Дослідник бачить постать українського гетьмана у винятково чорних кольорах.

– Хмельницький не є позитивним героєм моєї оповіді і не тому, що я є ляхом-поляком, а тому, що в своїй затаєності здійснив величезну геополітичну помилку, ціну за яку платить до сьогодні Східна Європа. Позитивними героями, про яких пишу в найкращих словах, є такі люди як полковник Богун.

Це був справді великий козацький патріот, котрий ніколи не хотів підкорюватися нікому, також і Москві. Саме тому він рішуче виступав проти угоди, яку уклав Хмельницький в 1654 році. Богун послідовно воював з поляками. І в мене немає до нього претензій, бо він бився за козацьку волю, але не дав себе підпорядкувати Москві. Богун не зробив тої помилки, яку зробив Хмельницький.

– Проте варто наголосити, що в українській історіографії гетьман Богдан Хмельницький головним чином бачиться як видатна постать, творець Гетьманщини, коли народжується нова Русь-Україна. Його метою було здобути незалежність

для козацької держави і він шукав для цього союзників. Після поразки, після 6 років кривавої війни з Річчю Посполитою гетьман вважав, що виходом може бути військовий союз з Москвою. Цей союз мав бути так як звичайний союз з будь-яким геополітичним гравцем в цій частині Європи. Це була його помилка, але головна ідея – було укріплення козацької держави, яка тоді народжувалася. Чи не так?

– Я думаю, що якби Хмельницький дійсно мав би на думці блага козацтва в Русі, то не зробив би того, що зробив. Хмельницькому йшлося про свій власний, приватний інтерес. Він хотів створити династію Хмельницьких, яка не мала нічого спільного з добром козацтва, України, ані Русі.

Найбільш драматичним прикладом цього був похід на Молдавію, щоб на молдавському троні посадити свого сина. Козаки взагалі не хотіли йти туди походом, бо знали, що молдавський трон для Тимоша Хмельницького не є в їх інтересах. Проте Хмельницький пішов на це, позаяк прагнув заснувати свою династію.

Суто по-людськи, я його розумію, але це не мало нічого спільного з інтересами Русі-України. А коли він в 1654 році укладав так звану Переяславську угоду, то вже тоді знав, що не буде ніякої угоди, а підданство і вхідження в московську неволю. Саме тому я вважаю, що Хмельницький відповідальний за страшну помилку. Зокрема цієї помилки не хотіли

деякі його полковники, такі як Богун. Також цього не хотів тогочасний митрополит київський Сильвестр Косів, як зрештою все верховне православне духовенство не хотіло підпорядкування Москві. Вони знали, що Москва нічого хорошего не дасть козацькій Русі. Проте Хмельницький рвався до союзу з кожним, щоб тільки нашкодити ляхам.

Звичайно, моя точка зору не є об'єктивною. Я польський історик, хоча й намагаюся брати до уваги найновішу історіографію, в тому числі українську. Для мене тут недосажним зразком є Наталія Яковенко – це найвидатніша і наймудріша дослідниця тієї епохи. Вона відходить від цих українських націоналістичних стереотипів, стереотипів XIX століття, які роблять з Хмельницького беззаперечного героя.

Історик відзначає, що в період надзвичайно кривавого протистояння 1648 – 1658 років попри все сторони намагалися домовитися, але безрезультатно.

– Після вибуху повстання Хмельницького декілька разів були спроби укласти угоду з метою порозуміння між козаками і Річчю Посполитою. Нагадаю про Зборівську угоду. Ця угода від 1649 року була дуже вигідною для козаків. Йшлося про величезну владу на території трьох воєводств: Київського, Брацлавського і Подільського. Зборівська угода була підписана після перемоги і тріумфу Хмельницького.

8

Якщо акція «Вісла» не злочин – що ж тоді закон?

Позиція Українського історичного товариства в Польщі у зв'язку з припиненням Інститутом національної пам'яті розслідування у справі акції «Вісла».

З великим обуренням ми сприйняли рішення прокурора Інституту національної пам'яті про припинення слідства у справі проведеної у 1947 році польською комуністичною владою акції «Вісла», в якому зазначено: «У ході розслідування не було виявлено підстав для висновку, що переселення було злочином проти людяності або комуністичним злочином».

Обґрунтування прокурором ІНП цієї тези суперечить елементарним історичним знанням про акцію «Вісла», що містяться в численних наукових історичних дослідженнях, а також нормам правової держави. Вона суперечить ухвалі Сенату Республіки Польща від 1990 року, яка засуджує акцію «Вісла», «в якій був застосований принцип колективної відповідальності, характерний для тоталітарних систем».

Так само засвідчив у 2002 році президент Польщі Александр Квасневський: «Вона [акція «Вісла»] стала просто символом усього зла, яке завдала тодішня комуністична влада українському населенню в Польщі», та визнав, що її виправдання проліттям польської крові «є не тільки помилковим, але й просто етично неприйнятним». У свою чергу, президент Лех Качинський у 2007 році вважав акцію «Вісла» такою, що «суперечить фундаментальним правам людини».

Акція «Вісла» є актом репресій, здійсненом без жодних правових підстав. Формально Республіка Польща у 1947 році була конституційною державою. Тому влада і підпорядковані їй державні органи були зобов'язані діяти в рамках закону. Однак рішення про депортацію українського населення було прийнято з його порушенням.

Аргументація, що депортація українського населення була викликана необхідністю боротьби з українським підпіллям, не відповідає історичній правді. Адже не випадково комуністична влада в жодному іншому випадку боротьби з антикомуністичним підпіллям не використовувала масові виселення чи переселення цивільного населення як засіб боротьби.

Акція виселення, яку здійснювали підрозділи Війська Польського, частини Корпусу вну-

трішньої безпеки, що входили до складу оперативної групи «Вісла», фактично мала характер депортації українського населення з метою його асиміляції. Офіцери Війська Польського незаконно виконували стосовно громадян Республіки Польща української національності функції органу державної адміністрації.

Передача військовій владі функцій цивільних органів адміністративної влади формально могла настати в Польщі у 1947 році лише в період воєнного стану, з дотриманням суворо визначеної законом процедури. Тим часом з 17 грудня 1945 року в Польщі не діяв ні воєнний, ні надзвичайний стан, який би наділяв надзвичайними повноваженнями армію, органи державної безпеки та державну адміністрацію.

У польському кримінальному праві не існувало покарання колективному депортацією. Суду в Республіці Польща – як цивільній, так і військовій, – не могли винести вирок про примусове виселення, вивезення в іншу віддалену місцевість та постійне проживання у визначеному місці під наглядом органів державної безпеки.

Незважаючи на це, українське населення, яке залишилося в Польщі після масових депортацій з Польщі до СРСР у 1944 – 1946 роках, у 1947 році змусили покинути рідну місцевість,

незаконно позбавили особистої свободи, що поєднувалося з психічними та фізичними тортурами. Під час операції «Вісла» було також прикласнення рухомого і нерухомого майна, що належало вселеним родинам. Руйнування їхньої спадщини, особливо церков і цвинтарів, було для них черговою – після виселення – формою репресії і приниження.

На західних і північних теренах української родини не мали можливості вибору місця проживання. Вони мусили замешкати там, куди були скеровані адміністрацією, зокрема в непридатні для проживання об'єктах. Водночас були непоодинокі випадки релокацій, якщо адміністрація вважала, що кількість українських родин у місці поселення є надто великою.

Виселені українці перебували під постійним наглядом органів безпеки та цивільної міліції. Будь-яке їхнє пересування за межі повіту відтоді вимагало дозволу органів громадської безпеки. Обмеження особистої свободи репресованих у рамках акції «Вісла» ніколи не були скасовані державною владою. Після 1956 року влада просто перестала їх виконувати.

У ході кампанії виселення та примусового поселення українського населення на західних і північних теренах підрозділи Війська Польського, органи державної безпеки та держав-

ної адміністрації вчиняли численні злочини, відповідальність за які була передбачена чинним у 1947 році Кримінальним кодексом.

Якщо покарання комуністичною владою без жодних правових підстав майже 150 тисяч громадян держави депортацією з їхньої Малої Батьківщини не було комуністичним злочином, то чим власне воно було?

На нашу думку, прокурор ІНП, обґрунтовуючи припинення слідства у справі акції «Вісла», виправдав всупереч Закону про ІНП та чинному законодавству Республіки Польща комуністичний злочин.

Водночас звертаємо увагу на те, що визнання злочинної акції «Вісла» справедливою і законною створило би небезпечний правовий прецедент у польській державі. Це б дало у майбутньому державним органам можливість застосовувати подібні репресивні дії проти будь-якої групи громадян Республіки Польща, вважаючи їх «діями, що не містять ознак протиправного діяння».

Варшава, 3 грудня 2023 року.
Члени Українського історичного товариства в Польщі:

проф. д-р Роман Дрозд, голова,
д-р Аліна Бацік
д-р Вітольд Бобрік
д-р Рафал Дидич
проф. д-р Богдан Гальчак
проф. д-р Ігор Галагіда
д-р Маріуш Гумецький
д-р Ольга Кіх-Маслей
д-р Тетяна Колодинська
д-р Марек Козубель
д-р Ростислав Крамар
д-р Ігор Ксеніч
д-р Григорій Купріянович
Олександр Маслей
проф. д-р Марко Мельник
Юрій Рейт
Мирослав Скірка
д-р Ярослав Сирник
кир д-р Аркадій Трохановський
Петро Тима
д-р Роман Висоцький
д-р Ростислав Жерелик.

Вони жили Україною

Архіви, особисті речі історика Івана Крип'якевича та меценатів Омеляна і Тетяни Антоновичів

Родина українського історика Івана Крип'якевича (1886 – 1967) передала архів, бібліотеку, особисті речі науковця Львівській національній науковій бібліотеці імені Василя Стефаника. Також у цій установі зберігається архів і бібліотека подружжя, меценатів зі США Омеляна та Тетяни Антоновичів.

У відділі рукописів бібліотеки Стефаника відкрили меморіальний музей присвячений пам'яті трьох українців.

Атмосфера двох читальних залів відділу рукописів бібліотеки імені Стефаника дозволяє зануритись в атмосферу кінця XIX – XX століття. Адже родина Івана Крип'якевича подарувала установі не лише великий архів українського історика, але й багато особистих речей, побутові предмети.

Тут є книги з історії України, джерелознавчі енциклопедії, якими користувався науковець і робив численні помітки під час своєї праці. Тобто, меморіальна кімната пам'яті відтворює кабінет історика з його особистими речами. Можна побачити інтер'єр помешкання кінця XIX – першої половини XX століття.

Іван Крип'якевич (перший праворуч) серед викладачів гімназії в Жовкві, 1932 рік

Серед експонатів цінна бібліографія письменника, публіциста, бібліографа Івана Левицького 1888 року, яка належала до бібліотеки Крип'якевича. Словники, довідкова література, книги з дарчими підписами, печатками, як зокрема «Історія українського друкарства» Івана Огієнка, українського письменника, науковця.

Родина Івана Крип'якевича передала листування з істориком Михайлом Грушевським, який був учителем Крип'якевича.

«Нам важко було поєднати меморіальну частину і одночасно врахувати, що сюди приходять читачі і читатимуть рукописні документи, які зберігаються у фонді відділу рукописів. Важливо, що нам вдалося створити цю атмосферу. Крип'якевич був куратором нашої бібліотеки. Крип'якевич – це постать, яка за часів австрійських, польських та радянської системи завжди залишався українським істориком, був дуже добрим джерелознавцем, знав ціну документів. Родина у радянський час жила у страху, що архів можуть забрати, тому переховувала його частинами. Ще у 1988 році радянські органи нищили і щось вилучали», – каже ініціаторка створення меморіального читального залу, наукова працівниця бібліотеки Стефаника Мирослава Дядюк.

Тут можна оглянути меблі, які були у

помешканні Івана Крип'якевича, зокрема є друкарська машинка з українським, латинським шрифтами, телефон, саквояз, з яким ходив професор, його окуляри, ручки, посуд, нагороди. Серед яких чимало радянських.

У 1946 році Іван Крип'якевич серед інших львівських науковців був скерований на роботу в Інститут історії України. Через два роки знову повернувся у Львів і тут з 1952 до 1962 років керував Інститутом суспільних наук АН УРСР. Історика радянська влада не арештувала. Власне, цей радянський період вимагає глибшого вивчення.

Також родина передала екслібри відомих художників XX століття, зокрема графіку 1912 року художниці Олени Кульчицької. Живопис художника Григорія Смольського, який намалював хатину батьків Івана Крип'якевича, коли його тато, греко-католицький священник, служив сільським парохом.

«Нам важливо показати українців XX століття, які залишалися українцями, попри зміни режимів, і проявили себе українцями. Ці постаті знакові, ми маємо їхні архіви, бібліотеки, життєпис. Є багато людей, які в 40-х роках опинилися на Заході, втікаючи від радянських репресій, але у 90-х вони повернулися в Україну, маючи і великий досвід, і вже матеріально доробившись, тому засновували і фонди, допомагали відновити бібліотеку. Повернулись з великим багажем досвіду і знань. Ці люди пронесли своє українство через все своє життя. Нам було важливо обладнати читальний зал відділу рукописів і все воно поєдналось разом», – говорить директор Львівської національної наукової бібліотеки імені Стефаника Василь Ферштейн.

Життя з Україною у серці

А ось другий читальний зал присвятили пам'яті подружжя Тетяни та Омеляна Антоновичів.

Омелян Антонович був родом з Долини Івано-Франківської області, брав участь в українському націоналістичному русі, товаришував із провідником ОУН Степаном Бандерою.

У 1933 році був арештований у Перемишлі польською владою і позбавлений волі до шести років, з яких відсидів три. У 1943 році отримав диплом доктора права на юридичному факультеті Українського вільного університету (УВУ) в Празі. Арештовували Омеляна Антоновича і в роки німецької окупації. Він два роки провів у німецьких тюрмах і концтаборі Заксенгаузен.

Після Другої світової війни Омелян Антонович працював у Німеччині в Міжнародній організації біженців, допомагав людям, які втекли від радянських репресій. У 1946 році Омелян Антонович побрався з Тетяною Терлецькою, доктором медицини. У 1949 році вони емігрували у США.

Подружжя працювало у Вашингтоні, потім заснувало власну ферму. Фінансово справи йшли дуже добре і зароблені гроші Омелян і Тетяна Антоновичі віддавали на розвиток української справи.

Вони заснували фонд і літературну премію з літератури та дослідження з україністики.

Наприкінці 90-х минулого століття Антоновичі профінансували реконструкцію палацу мистецтв Львівської наукової бібліотеки імені Стефаника, виділивши 1,2 млн доларів. Тут експонуються мистецькі твори, подаровані відомими меценатами.

Після проголошення незалежності України Тетяна та Омелян Антоновичі більше часу проживали в Україні, а не США, займалися добродійною діяльністю.

Тетяна і Омелян Антоновичі

Після смерті дружини Тетяни у 2001 році Омелян Антонович переїхав у Львів. Власну книгозбірню, твори мистецтва Омелян Антонович подарував українцям. «Доктор права Омелян Антонович передав за життя свій особистий архів і дружини, архів фундації, 18 мистецьких творів, свою книгозбірню, яка нараховувала кілька тисяч. Розпорозив її. Більшу частину віддав до Інституту літератури в Києві, частину у музей у Долині, а також до Києво-Могилянської академії. У нас зберігаються політичні журнали, а це понад 700 позицій. Книжки з колекції, які були подаровані лауреатами фундації Антоновичів з підписами авторів. Це було загальне правило: кожен лауреат дарував свою промову при нагородженні і дарував свою працю. Це літературна нагорода і друга наукова за видану друком працю з підписом. Рідкісні видання зберігаються в Інституті літератури у Києві. Речі, які були у Львові Омеляна Антоновича, сувеніри, тому що подружжя об'їздило весь світ – все це ми представили у читальному залі пам'яті Антоновичів», – говорить Ярослав Сенік, науковий співробітник відділу рукописів бібліотеки імені Стефаника.

Подружжя Тетяна та Омелян Антоновичі поховане у Львові на Личаківському цвинтарі. Віддати данину пам'яті і пошанування тим, хто жив Україною, мав українське серце, підтримував українську культуру, дбав про українську справу загалом – це і була головна ідея створення меморіального музею.

Родина Івана Крип'якевича, коли передавала архівні матеріали та особисті речі ще у 2017 році, висловила побажання, щоб у меморіальному музеї відбувалися зустрічі, дискусії, щоб тут працювали науковці і досліджували життя та діяльність історичних постатей.

Галина ТЕРЕЩУК
Опубліковано у виданні «
Радіо Свобода»

Сайт «Аргумент», 03.12.2023

Професор Новак: Хмельницький штовхнув козацтво в обійми Москви, а Богун не хотів підкорюватися нікому

Якби Хмельницький хотів, то був шанс, що переможені шляхетські еліти призначалися би, що козаки мають право створити свою власну, автономну державу в рамках Речі Посполитої. Проте Хмельницький цього не хотів – він хотів знищити Польщу.

В цьому сенсі Хмельницький ніколи не буде позитивним героєм, але теж маю надію, що він перестане бути позитивним героєм для українців, бо несе відповідальність за віддання України в руки Москви. Козацька Україна мала в той час прекрасних героїв і краще замінити Хмельницького ними. Повторюю, для мене таким прикладом справжнього українського героя, без вад, який вбив масу поляків, але в рівному, чесному бою, є полковник Іван Богун.

– Повстання Хмельницького і подальші війни козаків з Польщею до-

зволити Москві ввійти в гру і стати провідною силою в Східній Європі на фоні стрімкого занепаду Речі Посполитої. Саме тоді починається її стрімкий рух до створення потужної Російської імперії. Чи Московське царство могло б стати Російською імперією без довголітньої війни козацтва з Польщею?

– Москва почала перетворюватися в імперію після захоплення Новгороду, а потім Казані і Астрахані. Проте агресивною імперією щодо Європи Москва стала, коли зайняла Київ. Москва небезпечна для Європи як агресивна, експансивна імперія, власне тоді, коли займає Київ. І вважаю, що це страхотливо, що росіяни так вважають до сьогоднішнього дня, що без Києва немає Росії.

Найстрашніша спадщина середини XVII століття – це переконання росіян,

що вони Київ здобули і що він назавжди є їхній, бо без нього з ними не будуть рахуватися у Європі. Це спадщина цієї епохи.

– Чи можна також сказати, що для Росії немає Третього Риму без Другого Єрусалиму, тобто Києва?

– Так, я гадаю, що так. І сьогодні треба боротися, щоб це вибити з голови москалям, що вони мають право панувати над Києвом і Східною Європою. Проте, мені здається, що ця боротьба вже Росією програна. Незалежно від того, скільки ще триватиме ця трагічна для України, і для Східної Європи війна, Росія вже не повернеться до спокійного і стабільного панування над Києвом.

Матеріал підготував Назар Олійник;
опубліковано на сайті Польського радіо
Сайт «Аргумент», 06.12.2023

22 грудня

1989 – у Берліні Бранденбурзькі ворота знову відкрилися (після 30 років блокади), ознаменувавши об'єднання НДР і ФРН.
Народилася: 1833 – Марко Вовчок (Марія Вілінська), українська письменниця.

23 грудня

1913 – відбувся перший політ літака Ігоря Сікорського, 4-моторного біплана «Ілля Муромець».

24 грудня

1958 – в СРСР запроваджена обов'язкова 8-річна освіта.
Народилися: 1798 – Адам Міцкевич, польський поет і діяч національно-визвольного руху. уродженець Білорусі; 1937 – Вячеслав Чорновіл, український політик, дисидент і політв'язень радянських часів, літературний критик, публіцист.

25 грудня

1741 – шведський учений Андерс Цельсій винайшов шкалу вимірювання температури.

2004 – в Україні відбулося переоголошення другого туру виборів президента. Перемогу здобув Віктор Ющенко – 51,99% голосів; Віктор Янукович отримав 44,20%.

Народився: 1895 – Григорій Верьовка (у селищі Березна на Чернігівщині), український композитор і хоровий диригент. 26 грудня

27 грудня

1929 – ЦК ВКП(б) проголосив політику «суцільної колективізації».

Народився: 1737 – Микола Бантиш-Каменський, український і російський історик, археограф, бібліограф.

28 грудня

1895 – у Парижі відбувся перший публічний показ «сінематографа братів Люм'єрів». Початок ери кінематографа.

29 грудня

1724 – у Петропавлівській фортеці Петербурга в ув'язненні помер Павло Полуботок, наказний гетьман України (1722 – 1724), чернігівський полковник.

Народився: 1891 – Володимир Симиренко, визначний український учений у галузі садівництва.

30 грудня

1922 – утворено СРСР. Таке рішення ухвалив I Всесоюзний з'їзд представників рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів у Москві. З'їзд затвердив декларацію і договір про утворення нової держави – Союз Радянських Соціалістичних Республік. Потім це рішення мали затвердити союзні республіки, але деякі, в тому числі Україна, цього так і не зробили.
1953 – у США надійшов у продаж перший кольоровий телевізор.

31 грудня

Народився: 1877 – Гнат Хоткевич, український письменник, музикант, історик, композитор, мистецтвознавець, етнограф.

1 січня

1863 – президент США Авраам Лінкольн видав маніфест про звільнення рабів.

1961 – у Радянському Союзі проведена грошова реформа. Обмін грошових знаків здійснювався так: за 10 старих рублів видавали 1 новий.

Народилися: 1701 – Василь Григорович-Барський, український письменник, учений, мандрівник; 1909 – Степан Бандера, голова Організації Українських Націоналістів.

2 січня

1905 – закінчення оборони Порт-Артура (нині китайський Льюшунь) у ході російсько-японської війни: росіяни здали місто японцям. 1938 – розстріляні поет Василь Бобинський, композитор Михайло Коссак та низка інших українських жертв комуністичного режиму СРСР.

Народилися: 1841 – Тадей Рильський, український громадський і культурний діяч, педагог, літератор, фольклорист та етнограф шляхетського польського походження (з Житомирщини), батько поета Максима Рильського; 1926 – Віра Вовк, українська й бразильська письменниця, літературознавиця, перекладачка.

3 січня

Народилися: 106 до н. е. – Цицерон, римський державний діяч, оратор, письменник; 1895 – Борис Лятошинський, український композитор; 1942 – Анатолій Погрібний, український громадський діяч, літературний критик, лауреат Шевченківської премії (2006).

Померли: 1501 – Алішер Навої, узбецький поет і мислитель; 1923 – Ярослав Гашек, чеський письменник.

4 січня

2004 – внаслідок «революції троянд» президентом Грузії обраний Михайл Саакашвілі.

Народилися: 1643 – Ісаак Ньютон, англійський фізик, математик, астроном, філософ; 1809 – Луї Брайль, французький викладач, винахідник крапково-рельєфного шрифту для сліпих, він сам втратив зір у ранньому віці.

Померли: 1941 – Анрі Бергсон, французький філософ, лауреат Нобелівської премії з літератури за 1927 рік; 1960 – Альбер Камю, французький письменник, філософ, публіцист, лауреат Нобелівської премії з літератури 1957 р.

Як комуністи пробували спрямувати обурення українських патріотів у вигідне русло

Публікуємо уривок із спогадів дисидента, активно-го учасника руху за незалежність України, що розпочався в останні роки існування СРСР, а згодом народного депутата України початку 2000-х Миколи Кульчинського

Наш перший мітинг, про який я вже писав (автор має на увазі всі спогоди, а ми публікуємо фрагмент — ред.), був нашим самостійним рішенням. А на організацію наступних мітингів, які відбувалися в останні роки існування СРСР, вплинула подія, звістка про яку, як вихор, розлетілася всією Україною.

Здається, у Черкасах (уже не пам'ятаю точно) люди, розлючені відсутністю в магазинах елементарних продуктів, вийшли на протест. (Насправді це знаменита «ковбасна революція» в Чернігові, на Різдво, в січні 1990 року, що тоді прогрімала на весь Союз — прим. «Світ-інфо»). Вони побачили обкомівську машину й зупинили її, а після недовгої бурхливої розмови — ще й перекинули. Розкрився багажник — весь заповнений різноманітними продуктами й дорогими напоями, яких ніхто ніколи не бачив у магазинах. (Інша версія цих подій така, що обкомівська машина потрапила в ДТП й у неї відкрився багажник, наповнений дефіцитними продуктами, — ред.) Мабуть, обкомівський працівник щойно отоварився у спецрозподільнику. (У час СРСР були спеціальні магазини для «слуг народу», тобто комуністичної верхівки різного рівня — ред.)

Вся Україна гуділа. Тож ми зрозуміли, що наступний наш мітинг буде велелюдним. І ми його зібрали. Так почалася серія мітингів, які відбувалися в один із вихідних днів спочатку біля обкому КПУ, а потім на стадіоні. На ті мітинги сходилися десятки тисяч людей.

Полтавський кадебіст Марчук

Коли ми готувалися до цього великого мітингу, мені зателефонував Євген Марчук — тоді він був начальником Управління КДБ УРСР у Полтавській області. Відрекомендувався й запропонував зустрітись. Моє ставлення до КДБ було вже менш вороже, ніж раніше, проте аж ніяк не дружнє та вкрай обережнє. Миттєво блиснула думка, що якщо й погоджуватися на зустріч, то самому йти не варто.

Наприклад, краще піти разом з Олександром Келимом. Хтозна, які можуть бути провокації. Так я йому й сказав. Він погодився. Запропонував зустрітись біля центрального входу до критого ринку. Сашко також згодився — і в домовлений час ми були на місці.

Євген Марчук запропонував пройтись ринком. Розмовляючи, ми поволі дійшли до входу в якийсь підвал, з якого немилосердно тхнуло.

Двері були відчиненими — і ми на пропозицію Марчука вирішили спуститися сходами та з'ясувати, звідки той запах. Коли спустилися — перед нами відкрилася жахлива картина! Усе приміщення було забите гнилими тушами свинини та яловичини. «А в магазинах і півкіла м'яса не купиш. Ось так хазяїнують комуністи», сказав головний полтавський кадебіст.

І ми обоє з Сашком зрозуміли, що це — підказка для завтрашнього мітингу. А також відчули, що ті слова

означали і його підтримку нашої діяльності.

Очевидно, що він, як і інші поодинокі українські радянські чиновники з аналітичним мисленням, уже передбачив крах імперії й обрав курс на українську державність. 1990-й був роком вибору шляху для багатьох і в КДБ, і в партійних та радянських структурах, та й зрештою всюди: в науці, армії, школі, вузах.

Тому та підтримка від Марчука була хитрою, прихованою грою.

Мітинги

Тож мітинги почалися. Усі, хто хотів, могли виворитися, що також було дуже важливо, бо так інші люди чули правду, про яку вони самі й подумати боялися. Так рвалися рабські пута й відходив страх. Мітинги вели ми з Олександром Келимом. І, мушу засвідчити, це було дуже нелегко. Коли я вже не мав сили, то віддавав мікрофон Сашкові. Він робив так само.

Микола Кульчинський зачитує резолюцію на мітингу часів перебудови. Ліворуч Олександр Келим — один із лідерів полтавського Руху. Полтава, стадіон «Колос»

Коли перший запал минув, я зрозумів, що вплив велелюдних мітингів і безкінечних промов на схожі теми рано чи пізно вичерпається й вони стануть буденним явищем. Мітинги відбувалися один за одним, а комуністи правили, як і раніше. І Радянський Союз як був, так і залишався.

Головними темами наших резолюцій на всіх мітингах 1989 — 1990 років були такі: скасувати шосту статтю Конституції про керівну роль компартії; ліквідувати привілеї для комуністів — спецрозподільники і спецлікарні; виправити принизливі й дискримінаційні становища української мови; надати соціальні права робітництву та дотримуватися прав людини; припинити brutальне порушення виборчих прав некоммуністичних кандидатів; надати доступ до засобів масової інформації новостворених демократичних партій та громадських об'єднань; а від кінця січня 1990 року ми вимагали також відставки керівних міських та обласних органів компартії й місцевого самоврядування, що було тоді одне й те саме.

Від першого мітингу я завжди говорив про здобуття Української держави як абсолютну передумову всіх демократичних перетворень і підвищення добробуту громадян, і вже весь 1990-й тема незалежності звучала на повний голос і на мітингах, і на круглих столах, і в публікаціях нашої газети «Гомін» — тобто скрізь.

Треба було міркувати про подальші кроки, щоб реалізувати ці вимоги, зменшувати вплив комуністів і дискредитувати їхнє правління

як колаборантів російських загарбників.

Доводилося загострювати ситуацію й постійно її актуалізувати. Того самого року я організував видання газети полтавських організацій Товариства української мови та Руху «Гомін».

До речі, цікава історія була з друком газети. Друкували ми її — і сміх, і гріх сказати — у якомусь київському підпільному підвальному приміщенні, заваленому порнографічними виданнями, на яких видавці заробляли швидкі грубі гроші.

Уже не пам'ятаю, хто мене на них вивів, проте роботу свою вони робили справно й газета наша розходилася Полтавою.

Але вже з перших мітингів стало зрозуміло, що все йде не так гладко, як хотілося б. Комуністи тишком намагалися перехопити ініціативу і спрямувати народний порив у потрібне їм русло.

Нам доводилося постійно вираховувати провокаторів і стежити за

мені розсилати від імені обласного Товариства за моїм та його підписом листи в різні українські еміграційні установи з проханням підтримати Товариство фінансами й речами. Мовляв, тебе там знають — а тут ділитимемо все на двох!

Гнітькові його господарі дали завдання на всіх публічних заходах обливати нас брудом з ніг до голови. На одному з мітингів він рвався до мікрофону й репетував, що він політв'язень.

Олександр Келим, який вів мітинг, не розгубився і в мікрофон почав вимагати від нього засукати рукави сорочки. Навіть у спеку він завжди був у сорочці з довгими рукавами, бо всі руки в нього були в татуваннях з кримінальною символікою. Довелося тоді Гнітькові швитися.

Іншого разу під час нашої кампанії зі збору коштів і ліків для Литви — СРСР запровадив економічну блокаду цієї республіки, коли Вільнюс оголосив про відновлення незалежності, — він перекинув столики і скриньку для збору коштів.

Мене ж Гнітько переслідував особливо затято. Чи завдання таке мав, чи зненавидів мене, бо я відкинув його підлу злодійську пропозицію дурити людей, чи все разом.

Хоч би де я був — Гнітько перебував неподалік і влаштовував провокації. Чи на якомусь літературно-мистецькому вечорі у філармонії, який я вів, чи на зустрічах з людьми на площах і вулицях, чи у приміщеннях міста під час виборчих кампаній, чи під час якоїсь лекції перед робітниками або студентами. Мене це ні дратувало, ні нервувало. Я навчився не реагувати або реагувати їдким влучним дотепом про нього і його завдання.

Після обрання Віктора Ющенка Президентом Гнітько замовк, а коли до влади прийшов Янукович, то знову відновив свої провокації. Було очевидно, що отримав від СБУ чи міліції, грець їх розбере, ті самі завдання, що й при Кравчуку та Кучмі.

Пишу я про це так довго, щоб читач зрозумів, у яких умовах відбувалася наша діяльність і наше життя українських патріотів у незалежній Українській Державі, яку ми, рухівці, здобули. Навколо кожного з нас крутилися провокатори від влади, від яких щомиті можна було чекати на що завгодно.

Позначки на квартирах євреїв

Розповім інший, складніший випадок.

Не знаю, у яких кабінетах зародилася ідея ще однієї провокації і хто був її безпосереднім її виконавцем, але було так. Час пізнього СРСР. Уночі хтось позначив квартири, у яких жили євреї, шестикутною зіркою, і серед полтавського єврейства почала ширитися паніка, що, мовляв, рухівці влаштуватимуть єврейські погроми.

Владна агентура уміло підтримувала ці чутки й так сіяла страх, непевність і ненависть до нас, рухівців, і не тільки серед євреїв.

Я негайно з допомогою наших прихильників і членів Руху — євреїв за національністю — зібрав якомога більше єврейських родин, представників усіх демократичних патріотичних сил. Ми звинуватили комуністичну владу в ганебній провокації, рішуче її засудили й заспокоїли єврейську меншину Полтави.

Колишній будинок політосвіти був ущерть заповнений людьми, і нам вдалося не тільки пояснити присутнім нашу непричетність до провокації, а й переконати їх підтримати нашу боротьбу за українську державність, яка єдина зможе захистити їх від російського шовінізму.

Вибори народного депутата СРСР

Опишу ще один типовий метод боротьби з рухівцями, який комуністична влада застосовувала по всій Україні і який їй повністю вдався на Полтавщині. У 1989 році полтавські активісти демократичних перетворень в Україні, які були дуже різних напрямів і пізніше оформилися в різноманітні партії, зішлись на постаті Олександра Келима й висунули його кандидатом у депутати СРСР. Що зробила влада?

Вона створила легенду з такого собі мешканця Кременчука, колишнього міліціонера Миколи Куценка, нібито борця за правду, якого влада незаконно тримає в КПУ (камері попереднього утримання).

На всіх великих підприємствах промислового міста, особливо на КрАЗі, кагебешні й міліцейські оперативники, таємна агентура день і ніч товкли людям про великого правдолюбця й непримиренного борця з клятою партійною номенклатурою та корупцією, аж урешті люди організували страйк на КрАЗі (Кременчуцький автозавод) з вимогою звільнення Куценка.

Куценко з триумфом прямо з КПУ з'явився на багатотисячному мітингу страйкарів на заводі й оголосив полум'яну промову, через яку червоною ниткою пройшла неймовірно смілива для тодішньої української радянської людини фраза: «М'якота, собірай чемодани, я за табою пріду» й далі у такому самому дусі. М'якота тоді був першим секретарем обкому КПУ.

Ми ж у цей час готували великий мітинг на підтримку Олександра Келима на стадіоні «Ворскла» в Полтаві, де він мав виступити з передвиборчою промовою. До виборчого округу належала вся Полтавська область, а Кременчук і Полтава — це два найбільші міста. Людей на наш мітинг у Полтаві прийшло тисяч тридцять, а може, й більше. І тут з'явився Коля Куценко — той самий колишній капітан міліції, з якого влада ліпила безстрашного борця з корупцією.

Люди ревіли від захвату від його сміливості, а він, довівши їх до найвищого емоційного рівня, заявив: «Да, нам нужен Рух, но не етот бандеровский, как во Львовѣ і Палтаве».

Усі ж бо знали, що Келим — голова оргкомітету Руху на Полтавщині. Ми не приховували цього, а навпаки, так підкреслювали значущість його постаті, його мужність і принципову демократичність, як і значення створення НРУ для майбутнього України.

Завдав збитків Куценко нам чималих. За своєю суттю це людина недалека, неосвічена й безкультурна — зараз таких називають «ватою».

**Джерело: «Тексти»
Повністю прочитати спогади Миколи Кульчинського ви можете, якщо замовите книжку в автора. Для цього пишіть на мейл mykolakul@gmail.com**

**Сайт «Аргумент»,
18.11.2023**

90 науковців долучилися до проекту «Українська історія: глобальна ініціатива»

90 науковців, зокрема Тімоті Снайдер, Сергій Плохий та Ярослав Грицак, доєднуються до масштабної дослідницької ініціативи з вивчення глибинної історії України – проєкт називається «Українська історія: глобальна ініціатива». Презентація його пройшла у Британському музеї 27 листопада.

Над ініціативою працюватимуть 50 українських та 40 міжнародних науковців. Вони розроблятимуть близько 70 тем, досліджуючи їхні зв'язки. У межах трирічної програми історики проведуть десятки досліджень, які охоплюватимуть часи від передісторії українських земель до сьогодення.

«Досліджуватимуться такі теми, як початок розселення людства, поширення індоєвропейських мов, відносини між класичною Грецією та Чорноморським регіоном, Європа епохи вікінгів, стосунки між Візантією та Києвом, а також сучасні питання націотворення та імперії», йдеться в описі.

«Українська історія: глобальна ініціатива» – це благодійна організація, яка регулюватиметься Комісією з питань благодійності Англії та Вельсу. Проєктом керуватиме незалежна рада директорів. До її складу належать, зокрема, політик і дипломат Карл Білльдт, історик і лауреатка Пулітцерівської премії Енн Епплбаум, митрополит-архієпископ Української католицької архієпархії Філадельфії Борис Гудзяк, засновник ініціативи бізнесмен Віктор Пінчук.

Тімоті Снайдер, професор історії Ельського університету, який розробляв академічну концепцію проєкту впродовж останніх трьох років, є головою міжнародної академічної консультативної ради та членом ради директорів програми «Українська історія: глобальна ініціатива», Ярослав Грицак, співголова міжнародної академічної консультативної ради, – професор історії Українського католицького університету.

У Познані відновили могилу підполковника УНР Володимира Василю

У Познані (Польща) відновили могилу підполковника Української Народної Республіки Володимира Василю.

Підполковник Армії УНР Володимир Васильович Василю народився 10 жовтня 1893 року в Крем'янці на Волині, тепер це Тернопільська область. Середню освіту здобув у Київському кадетському корпусі, а професійну – у військовій школі. Службу в царській армії проходив у Гродненському гусарському полку.

З 1918 року служив в українській армії. Весною 1920 року долучився до 6-ої стрілецької дивізії Армії УНР на чолі із Марком Безручком. Брав участь у формуванні кінноти у Ланцуті. Був командиром 1-ої сотні у 6-му кінному курені імені Костя Горієнка. Планувалося, що цей підрозділ відновить славний Горієнківський полк, сформований генералом Всеволодом Петрівим у 1918 році.

Василю був командиром першого офіційно спільного польсько-українського підрозділу – партизанського загону, який мав діяти в більшовицькому заплілі. У червні 1920 року командував Українського фронту польський генерал Антоній Лістовський видав наказ, щоб 1-ша сотня поручника Володимира Василю підсилити цю партизанську групу.

У подальшому Василю відомий як один із командирів у цього партизанського підрозділу, який влітку 1920 року влився до складу 4-го кінного полку імені Івана Сірка. Та входив до складу Окремої кінної дивізії Армії УНР на чолі з Іваном Омеляновичем-Павленком. Першим полком цієї дивізії були легендарні «Чорні Запорожці».

Осіною 1920 року був інтернований у Польщі, разом з іншими частинами Армії УНР, що відступили через ріку Збруч до Галичини. Останнє його місце служби в Армії УНР – Окрема кінна дивізія.

Після ліквідації таборів для інтернованих вояків Армії УНР Василю оселився в Познані. Помер підполковник 13 березня 1930 року в Познані, в шпиталі.

Заходами тодішньої Управи відділу Українського Центрального Комітету в Познані Василю поховано на міському цвинтарі. Тоді ж впорядковано могилу і встановлено хрест, який постраждав – скоріш за все – під час боїв у 1945 році. У некролозі побратими відзначали: «на похороні була майже вся українська емігрантська колонія та багато знайомих покійного».

У наші дні могилу Василю відшукали Костя Мазур і Андрій Гладій на гарнізонному православному цвинтарі познанського цитаделі. У подальших планах місцевих активістів є встановлення на Цитаделі Познаня таблиці, присвяченої генералом Армії УНР Сергію Кульжинському і Володимиру Ольшевському, які також померли і поховані у Познані.

З'явилася платформа архівних відео та аудіо Суспільного Мовлення

Сайт містить архівні відео- та аудіозаписи Суспільного Мовлення від 1950-х років і до сьогодні.

Платформа діє за принципом video on demand (VoD). Тому, щоб переглянути матеріали, користувачі мають авторизуватися. А потім зможуть у категоріях сайту – за назвою, фільтром чи тегом – відшукати відповідне відео або аудіо.

На платформу вже завантажили близько півтори тисячі відео- та аудіозаписів, і ця робота триває. «Суспільне Медіатека» допоможе усім, хто цікавиться українською історією, досліджує історичні події й персоналії чи розповідає про них у медіа.

Запрацював електронний реєстр пам'яток культурної спадщини

29 листопада у Києві презентували інформаційно-комунікаційну систему обліку нерухомих об'єктів культурної спадщини «Державний реєстр нерухомих п'яток України». (єПам'ятка). В повному обсязі він стане доступний громадськості з 1 січня 2024 року.

Т. в. о. міністра культури та інформаційної політики Ростислав Карандеєв зазначив, що наразі по Україні є близько 140 тисяч пам'яток, і понад 100 тис. вже внесено в систему. Це об'єкти культурної спадщини у галузі архітектури, археології, історії, монументального мистецтва, науки і техніки, ландшафту та садово-паркового мистецтва.

Під час презентації відзначалося, що впровадження реєстру перешкоджатиме хаотичній забудові в історичних ареалах міст, особливо під час повоєнної відбудови, а також оптимізуватиме процеси охорони пам'яток України на всіх рівнях державного управління.

Вийшла книжка про 160 днів Української Народної Республіки

Автор книги «160 днів Української Народної Республіки» – редактор «Історичної правди», директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства Віталій Скальський.

Говорить автор: «Книжка «160 днів Української Народної Республіки» – про нетривалий, але насичений подіями та їхніми інтерпретаціями період в історії України – від 20 листопада 1917 року до 29 квітня 1918 року, упродовж якого існувала перша у XX столітті українська державність – Українська Народна Республіка».

Автор розглядає перебіг політичного життя в УНР, звертає увагу на перехід України на григоріанський календар та середньоевропейський час, похорони крутянців і жертв «горожанської війни», політичні арешти і вбивства.

Книжка вийшла друком наприкінці листопада у видавництві «Кліо» за підтримки Українського інституту книги. Придбати її можна на сайті видавництва.

Віталій Скальський – кандидат історичних наук, директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Автор понад 80 наукових, науково-популярних і публіцистичних статей та співавтор колективних монографій з історії України 1914 – 1923 рр. Викладач кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».

У Києві стартував проєкт «Стріткод: історія на кожному кроці»

Проєкт розповідає про видатних людей минулщини і сьогодення, на чю честь названі наші вулиці, прямо з просторів цих самих вулиць.

Перші 38 табличок вже з'явилися на вулицях Києва. Зокрема, на честь Михайла Грушевського, Василя Стуса, Івана Миколайчука, генерала Армії УНР Олексія Алмазова, полковника Петра Болбочана.

Команда проєкту збирає цікаву інформацію, яку верифікують історики, і маркує вулиці авторськими табличками (стріткодами), з яких можна перейти на сайт за QR-кодом, щоб дізнатися більше про постать з назви вулиці.

«Якщо і зберігати історію – то на кожному кроці. Щодня ми ходимо вулицями, які промовляють до нас іменами у своїх назвах», говорить автори проєкту.

Окрім основної діяльності, команда ГО створила свій перший освітній проєкт – «Незламні назви». Герої в назвах вулиць». У рамках його будуть підготовлені матеріали про 10 незламних українців різних історичних періодів. На основі цих матеріалів буде створено презентацію для українських шкіль для проведення «Уроків Незламності».

Панорама планети

Вікінги були хорошими дантистами

Дослідники з Гетеборзького університету вивчили зуби шведських вікінгів та виявили як поширення хвороб, так і використання різних методів для підтримки здоров'я зубів та їх лікування.

У 2005 році археологи виявили у Варнхемі тисячі могил, датованих X–XII століттями, поряд із руїнами найстаршої відомої кам'яної церкви Швеції. Серед інших останків увагу дослідників привернули шелепи та зуби, які чудово збереглися.

Вчені вивчили 3293 зубів 171 вікінга з повним та частковим набором зубів. Дослідники використали стандартні стоматологічні інструменти, рентген та інші техніки, які застосовуються для оцінки стану зубів у сучасних стоматологічних кабінетах.

Аналіз показав, що майже половина вікінгів мала хоча б одне каріозне ураження – видиме руйнування твердої структури зуба. Але найбільше вчених здивували ознаки догляду за зубами та лікування. Наприклад, в одному корінному зубі акуратно запломбовано отвір від коронки зуба до пульпи.

Це дуже цікаво бачити, і це мало чим відрізняється від стоматологічного лікування, яке ми проводимо сьогодні, коли свердлимо інфіковані зуби. Схоже, що вікінги мали уявлення про будову зубів, говорить Кароліна Бертілссон, керівник дослідження

У деяких людей садна вказували на регулярне використання зубочисток для видалення їжі з міжзубних проміжків. А в одного чоловіка віком від 35 до 50 років вчені спостерігали ознаки «естетичної корекції». Передні зуби були навмисно та майстерно модифіковані за допомогою обпилювання.

Винаходи Стародавнього Риму, якими ми користуємось дотепер

Незважаючи на те, що з часів розквіту Римської імперії пройшло майже 2000 років, її вклад у світ триває і сьогодні. Ми чомусь вважаємо, що у сиву давнину люди були відсталіми, але це не так.

Бетон

Римляни вмели робити тверді, довговічні форми бетону. У той час як сьогоднішній бетон руйнується за 50 років або раніше, римський бетон досі залишається міцним.

Дороги

Як тільки римляни зрозуміли, що вимошені дороги можуть допомогти їм зберегти сильну армію та імперію, вони побудували їх всюди. Протягом 700 років вони проклали 88 500 км доріг по всій Європі. Ці дороги були добре спроектовані, розраховані на тривалий термін і дозволяли швидко подорожувати імперією. Навіть після 2000 років багато римських доріг все ще існують.

Ресторани

Римляни любили смачну їжу, і їдальня була важливою частиною їхнього життєвого простору. Типова римська вечеря, яка здебільшого нагадує сучасну вечерю в ресторані, складалася з трьох страв: закуски, основної страви і десерту. Вони також пили вино протягом всієї трапези. Це відрізняло їх від греків, які пили вино після їжі.

Водопровід

Стародавні римляни розробили революційну систему водопроводу, яка почалася з акведуків. Це дозволило їм транспортувати проточну воду в розвинені райони. Продовжувалося розробкою складної системи трубопроводів зі свинцю.

«Живе покриття» рятує Велику китайську стіну від руйнування

Дослідження, опубліковане в журналі Science Advances, показує, що біокірки, мабуть, захищали частини Великої Китайської стіни від вітру, дощу та інших руйнівних впливів. Відновлення цих тонких «живих» верств за допомогою сучасних технологій допоможе вберегти архітектурну пам'ятку від подальшої руйнації.

Багато з найбільш відомих і відвідуваних ділянок Великої стіни збудовано з каменю або цегли, але інші ділянки були збудовані з ущільненого робітниками ґрунту. Згодом цей матеріал може зруйнуватися під впливом дощу, вітру чи коливань температури.

Але цей ущільнений ґрунт, як і навколишні природні ґрунти, може стати домом для біокірок. Це тонкі сухі шари ґрунту, укріплені поєднанням несудинних рослин, мікробів та лишайників. Вони бувають різних форм: від тонких мереж бактерій товщиною всього кілька міліметрів до щільніших шарів моху і лишайника висотою до декількох сантиметрів.

Структури, що складаються в основному з моху або фотосинтезуючих ціанобактерій, покривали понад дві третини стіни. Порівняно з голими секціями утрамбована земля, вкрита біокіркою, була менш пористою і мала вищу міцність на зсув та стиснення. Ці властивості, а також інші особливості біокірок, захищають Велику стіну від деградації, у тому числі за рахунок зменшення вітрової ерозії, запобігання просоченню води та солі та підвищення загальної стійкості утрамбованої землі. Штучна культивування біокірок може зберегти і найменш захищені ділянки стіни.

Газети

Газети пройшли довгий шлях. Спочатку римляни почали запис сенатських зборів під назвою «Acta Senatus», доступних тільки сенаторам. Однак, пізніше, після 27 р. до н.е., існувала «Acta diurna», яка була як щоденна ранкова газета для широкого загалу.

Графіті

Це далеко не лише сучасна художня форма малювання. Вона давня, зародилася тоді ж, у Римі.

Центральне опалення

Одна з перших відомих систем центрального опалення була створена римлянами. Її облаштовували переважно у великих громадських лазнях. З фальш-підлогою і постійно палаючим вогнем система нагрівала кімнату і воду, що йде до лазні.

Військова медицина

У стародавні часи більшість солдатів доводилося піклуватися про себе на полі бою, коли вони були поранені. Однак за часів імператора Траяна, в другому столітті нашої ери, римські військові обзавелися лікарями, які могли перев'язувати рани і виконувати дрібні операції. Незабаром були створені польові лікарні, і більш ретельно навчені лікарі вирушали на поле бою разом із римськими солдатами.

Кесарів розтин

Згідно з римським правом, Юлій Цезар постановив, що всі жінки, які були вже мертві або вмирали під час пологів, повинні були бути розкриті для порятунку дитини. Операція ніколи не призначалася для порятунку життя матері, тому що ліків для цього не існувало. Однак сьогодні процедура радикально змінилася і стала більш поширеною.

Швидке харчування

МакДональдсу, ймовірно, подобається думати, що він винайшов фаст-фуд, але це не так. Наприклад, у стародавньому місті Помпеї ніхто не любив готувати. Замість цього громадяни вирушали до старовинних ресторанів. Їжа на він була досить поширеною.

Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського

Борис Грінченко в Чернігові

160-річчя з дня народження письменника (09.12.1863 – 06.05.1910)

Різностороння творча спадщина Бориса Дмитровича Грінченка є виявом його багатогранної обдарованості, широти духовних інтересів, активної любові до рідного краю. Талановитий педагог, прозаїк, поет і

драматург, перекладач і публіцист, організатор видавничої справи, лексикограф і громадський діяч підносили свідомість українців.

«Справжня біографія Грінченка – то його невсипуща, безупинна, од першого виступу ще юнаком аж до останнього моменту, праця задля рідного народу, його повсякчасна готовність душу свою положити за трудящий люд. Замість сухих хронологічних дат бачимо в цій біографії довгу низку живих праць, що ними проложив у житті свою путь Грінченко», писав його сучасник Сергій Єфремов.

У 1894 – 1902 роках Борис Грінченко з дружиною-письменницею Марією Загірною і донькою Настею жив у Чернігові, працював у губернському земстві. В умовах фактичної заборони української книжки, обходячи цензуру і неймовірними зусиллями домагаючись мети,

Грінченко видав цілу низку українськомовних книжок для просвіти земляків. Ця нелегка праця була розпочата ще на Слобожанщині, де Грін-

ченки вчителювали раніше, але найбільш активно Борис Дмитрович видавничу діяльність провадив у Чернігові. Тут вдалося випустити у світ понад чотири десятки найменувань книжок. На той час у Східній Україні це було єдине видавництво популярної літератури для народу. Ця важлива сфера діяльності Бориса Грінченка пов'язана з ім'ям Івана Череватенка, який доручив своїм братам Степану і Миколі передати Грінченкові 1000 карбованців для видання дешевих народних книжок.

Заповіт Івана Череватенка дав змогу реалізувати його «прагнення створити для співвітчизників саме українські книжки». Видавництво було розпочато 1894 року. Титанічну редакторську, коректорську, адміністративну роботу взяли на себе Борис і Марія Грінченки. Видання книг для народного читання за умов придушення усього українського було справою честі справжніх патріотів. Через однодумців і товаришів Грінченко поширював книжки серед сільського населення Чернігівщини,

Київщини і Слобожанщини. Просвітянська праця подружжя Грінченків давала свої плоди.

Селяни-українці з ентузіазмом сприйняли появу книжок рідною мовою, це спонукало Бориса і Марію Грінченків до продовження розпочатої справи. За умов суворої цензури, тотальних заборон і переслідувань усього українського Борис Грінченко видав популярні нариси про Івана Котляревського, Євгена Гребінку, Григорія Квітку-Основ'яненка та інших діячів культури.

У Чернігові Грінченко створив і видав свої найвідоміші етнографічні праці. У 1898 – 1902 рр тут побачили світ «Етнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях» у 3-х томах, «Каталог музею старожитностей В. В. Тарновского (1899)», «Литература украинского фольклора» (1777 – 1900 рр), збірки казок, байок і дум.

Плідна творча співпраця і змістовне листування протягом багатьох літ поєднували Бориса Грінченка з

Михайлом Коцюбинським. У меморіальній бібліотеці останнього збереглися Грінченкові книжки «Драми й комедії», «Из уст народа», «Неймовірний, або Чоловік та жінка без віри не спілка: драма на п'ять дій», «Оповідання», «Пісні та думи», «Робінзон», «Хатка в Балці», збірники «Криничка», «Степові квіти», «Хвиля за хвилею», «Думи кобзарські», «Український декламатор», «Досвітні огні», альманах «Дубове листя», над створенням і випуском якого працювали Микола Чернявський, Борис Грінченко і Михайло Коцюбинський.

На Чернігівщині вдячні нащадки добре пам'ятають про титанічну працю Бориса Грінченка. У центрі міста на будинку колишньої земської управи (нині обласна адміністрація) на його вшанування встановлена меморіальна дошка, в незалежній Україні заснована премія імені Бориса Грінченка.

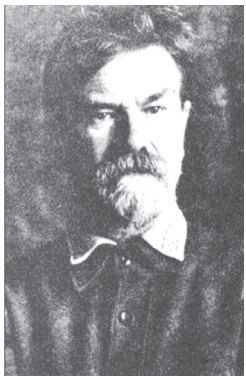
Тетяна КУЗНЕЦОВА,
завідуюча відділом
музею-заповідника

Його робота не загинула марно

150-річчя з дня народження

Михайла Михайловича Могилянського (04.12.1873 – 22.03.1942)

Багатим, яскравим, насиченим інтелектуально і естетично був духовний світ нашого земляка чернігівця Михайла Могилянського. Поет і прозаїк, перекладач і видавець, критик і літературознавець виявив талант у різних творчих сферах.

Видання «Сіверянський літопис», «Скарбниця української культури», часопис «Літературний Чернігів» упродовж багатьох літ публікували цікаві змістовні матеріали про Михайла Могилянського, а також його дітей Ладю і Дмитра.

Цьогорічний №3/103 «Літературного Чернігова» напередодні 150-ї річниці з дня народження Михайла Могилянського вмістив його прозовий твір «Щастя». У статті видатних українських науковиць Тамари Демченко і Світлани Іваницької «Скептик, якому властиво захоплюватися» (рубрика «Ювілей») читаємо: «Треба згадати і внесок редакції журналу «Пам'ятки України». До 140-ї річниці з дня народження М. Могилянського її співробітники зробили читачам гарний подарунок – підготували тематичний випуск, повністю присвячений ювіляру. Обкладинку часопису прикрашає репродукція портрета героя нарисом пензля Михайла Жука. Картина написана у 1924 році у Чернігові, зберігається у приватній колекції.

У ювілейному випуску вміщено 12 праць, що належали не лише столітньому та чернігівським авторам, але й репрезентували дослідників із Запоріжжя та Дніпра. Упорядники відзначили й «конструктивну підтримку проекту, надану правнучками Михайла Могилянського, онуками його доньки Ладі, пані Іриною Єфимовою та пані Єлизаветою Шнайдер, які живуть у Канаді».

кандидат історичних наук Тамара Демченко, доктор історичних наук Світлана Іваницька, Микола Чабан, Світлана Ляшко, завідувачка відділу Чернігівського обласного історичного музею ім. В. Тарновського Тетяна Журавльова.

Пропонуємо увазі вдумливого читача фрагменти статті працівниць Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. М. Коцюбинського вченого секретаря Ольги Єрмоленко і головного зберігача фондів Галини Степанець «М. Могилянський та М. Коцюбинський: літературна співпраця»:

«Важко навіть уявити, як могла скластися творча біографія М. Могилянського, якби не його взаємини з М. Коцюбинським. Познайомившись письменники особисто серпневим вечором 1896 року в Алушті. Перші приємні враження переросли в тривалі дружні стосунки, листування між ними було надзвичайно активне, насичене літературними зацікавленнями. М. Могилянський надіслав до М. Коцюбинського 72 листи.

Михайло Коцюбинський остаточно переконав М. Могилянського перейти до українського письменства. «Якось прочитав Михайло Михайлович, – згадував М. Могилянський, – мій маленький нарис «Короткое свидание», надрукований у місячнику «Всемирный вестник», і з того часу не давав мені проходу з проханням і умовлянням писати українською мовою. До розмов на цю тему повертався при кожному побаченні й дуже був задоволений, коли я послухався його поради...».

Українські оповідання М. Могилянського з'явилися в «Літературно-науковому віснику», «Українській хаті» на початку ХХ століття – «Наречена», «Недоля», «З темних джерел життя», «Коротке побачення», «Згуба», «Сльози», «Млості», «Покута». Пізніше всі вони увійшли до збірки «Оповідання» (Петроград, 1916) з присвятою М. Коцюбинському.

У листі до Могилянського від 18 березня 1912 року Коцюбинський писав: «Тільки що прочитав Ваше оповідання «Стріл» і воно дуже подобалося мені. Особливо яким стає завдання оповідання, коли дочитаєш до кінця. Кінець вам особливо удався, оповідання задумано і видано щасливо. Трехи б треба почистити мову – мова ж у белетристичному творі – половина, коли не більше, краси його. Ну та се річ набувна, напишете ще кілька оповідань і опануєте мовою...»

Пишіть, дорогий Михайле Михайловичу, я певний, що Ваша робота марно не загине, що вона дасть щось для вас і для нашої літератури. Од щирого серця вітаю Вас. Мені дуже приємно було стрітись з Вами на одному полі і навіть в одному журналі».

Протягом останніх трьох років життя Коцюбинський співпрацював з Могилянським на перекладацькій ниві. М. Могилянський переклав

більшість творів М. Коцюбинського російською мовою. За життя письменника виходять два томи оповідань у Петербурзі. А добрий товариш і перекладач уважно відслідковує, як розходяться книжки, де і як з'являються рецензії, і щиро радіє цій популярності...

1912 року вони разом їздили в Гуцульщину. Особливість подорожі була в тому, що М. Могилянський зустрівся там із І. Франком, М. Грушевським, Олександром Олесем.

Після смерті Михайла Коцюбинського Михайло Могилянський почав ще активніше досліджувати та популяризувати його творчість.

М. Могилянського та М. Коцюбинського поєднувало не тільки місто проживання – Чернігів, а й любов до літератури, до України, патріотами якої вони були, безсумнівно, почуття честі...

У меморіальній бібліотеці М. Коцюбинського зберігається низка книжок М. Могилянського з дарчими написами автора старшому товаришеві.

***

Їхнє знайомство відбулося влітку 1896 року в Криму. У спогадах Михайла Могилянського «Людина великої культури» читаємо: «Серпневим вечором, року 1896, зустрів я Михайла Михайловича на вулицях Алушти. Ішов попід руку з жінкою. Віра Устимівна познайомила нас... (Віру Дейшу Могилянський добре знав ще з гімназійних літ).

...Кілька хвилин коротенької розмови, але чомусь пам'ять захувала його образ таким, яким бачив його вперше серпневим вечором на тлі так художньо змалюваного ним Криму... Молодий і бадьорий, усією постаноттю справляв він якийсь надзвичайно лагідне, гармонійне враження. Втім, як зодягався, носив бриля, в ритмі усіх рухів – було щось од тієї елеганти, яку важко змалювати, але яка невпійманно почуватися...

Мила простота, сердечна щирість, безпосередність – були основними рисами його характеру...

Ближче познайомились ми з Михайлом Михайловичем у Чернігові, коли він дістав там веселу посаду – особливо з кінця 1899 року, коли я на чотири роки засів у Чернігові під наглядом поліції...»

Кілька років Михайло Могилянський жив недалеко від будинку Коцюбинських. Їхні зустрічі почастишали, а стосунки зміцніли.

Віру Устимівну Могилянський характеризував як людину жвавого темпераменту, веселу, з громадськими інтересами, працювиту, хазяйновиту господарку, гарну матір, з добрим серцем.

Аматорське фото зафіксувало Михайла Могилянського і його сина Дмитра під час їхнього літнього відпочинку у Чернігові разом із подружжям Коцюбинських. Особливого колориту додають їхні оригінальні волохаті капелюхи. Дмитро Могилянський вдягнутий у форму гімназиста.

Рідні про Глиkerію Максимівну Коцюбинську

«Старовинне фото дає уявлення про молоду панну Люцю. Вона була вродливою, з гарним, блідим і тонким обличчям, на якому грала приємна усмішка. Глибок, лагідні й немов би трохи стомлені очі. Зачіску прикрашають білі шовкові лілеї. Темна гарна сукня з білою мережаною бертою біля вирізу на грудях добре облягає стрункий стан.

Київ, друга половина XIX ст.

...Бабуна, Глиkerія Максимівна, народилась у 1837 році. В 1863 вона проти волі батьків одружилась з удівцем Михайлом Матвійовичем Коцюбинським, нашим дідом. 1864 року у них народилась перша дитина – Муся, як вона пестливо називала нашого тата. Потім – ще четверо: Лідя, Хомця, Льоня, Ольга...» – читаємо в розділі «Серцем сина» книги Ірини Коцюбинської «Спогади і розповіді про М. М. Коцюбинського».

Усе, що любив первісток, чим він захоплювався, було близьким і цікавим його матері. Вона мала добрий смак, любила літературу і мистецтво. На думку сина, матуся була людиною зі складною, тонкою і глибокою душевною організацією. Вплив Глиkerії Максимівни благотворно позначився на формуванні світогляду майбутнього літератора. В одному з автобіографічних листів Михайло Коцюбинський писав: «Особливо з матір'ю, од якої я дістав її психічну організацію, чутку і вражливу, ми були у великій приязні, і, власне, їй завдячую я нахил до всього гарного та любов і розуміння природи...»

ПАМ'ЯТКИ України
№9
ВЕРЕСЕНЬ 2013

До 140-річчя від дня народження
Михайла Могилянського

- Творчість
- Громадська діяльність
- Автобіографія
- Листування
- Спогади
- Бібліографія

Голодомор на заборонених колись світлинах фотографа з Батурина Миколи Боканя

«300 днів (триста!) без куска хліба до вбогого обіду». Це підпис до світлин, яку фотограф із Батурина Микола Бокань зробив 2 квітня 1933 року. На знімку голова сімейства з дружиною та чотирма дітьми схирилися над мисками, більше на столі немає нічого.

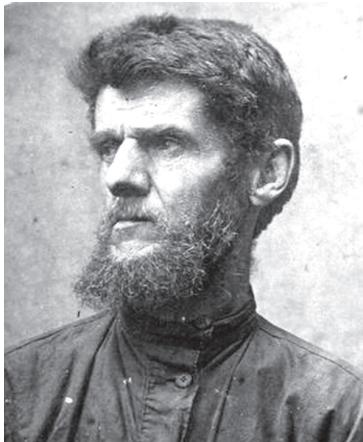
Микола Бокань – один із небагатьох, хто закарбував на фото Голодомор 1932 – 1933 років. Ба більше, він зафіксував трагедію власної сім'ї, яка мешкала тоді на Чернігівщині. Зокрема, смерть свого сина Костянтина, пише видання «Локальна історія».

«300 днів (триста!) без куска хліба до вбогого обіду». 2 квітня 1933 року. Фото: Галузевий державний архів Служби безпеки України. Фонд 6, справа 75489-фп, том 2. Надалі – посилаючись на цей архів, з вказанням реквізитів фото.

Фотоапарат за спадок

Микола Бокань народився 4 квітня 1881 року в Батурині, який у XVII столітті прославився як гетьманська столиця. У 9-річному віці Микола залишився сиротою. З 1894 року служив у Таганрозі, Новоросійську та Одесі. До рідного Батурина повернувся 1902-го. Микола успадкував 8,5 десятини землі, але землеробством займатися не хотів. Тож на частину прибутку від продажу землі купив фотоапарат й освоїв мистецтво фотографії.

Микола Бокань (1881—1942). Ф. 6, с. 75489-фп, т. 2

Року 1905 Микола одружився з Вассою, яка походила з конопольських міщан. У родині народилося шестеро синів і одна донька — Микола, Володимир, Борис, Костянтин, Лев-Леонід, Олександр та Анна.

Через захоплення поглядами Льва Толстого Микола вирішив навчати своїх дітей вдома. Навіть пропонував створити у Батурині просвітницький народний дім. Однак місцеві сприймали чоловіка скептично, вважали його поведінку дивакуватою, а в

часи СРСР навіть «контрреволюційною».

— У Російській імперії толстовство визнали небезпечною релігійною сектою, — розповів «Локальній історії» Андрій Іванець, провідний науковий співробітник Національного музею Голодомору-геноциду. — Микола Бокань вважав, що не варто служити державі і тому наймав приватних вчителів для навчання дітей. Коли стало скрутно з грошима, старші діти вчили молодших, таким чином він виховував їх у дусі близьких йому ідеалів. Це значною мірою ізолю-

були не поодинокими.

У той час батьки і п'ятеро дітей жили під одним дахом. Старший син залишив родину раніше, а Борис за відмову через пацифістські переконання служити в армії перебував за ґратами. Микола Бокань розумів — прогудувати всіх дітей не зможе. Тому наполіг, щоб 25-річний син Володимир, який з дитинства мав травму очей, покинув батьківський дім і заробляв на життя самотужки. Озлоблений на батька Володимир розбив вікна у будинку та навіть погрожував підпалити дім. Тому Микола зі сином Борисом про всяк випадок робили запаси води.

Усі події, які родина переживала під час Голодомору, Микола Бокань фіксував на свій фотоапарат, кожну світлинку коментував коротким підписом.

— Завдяки фотографіям Миколи Боканя і підписам до них ми можемо прослідкувати, як руйнувалися родини, та як драматично змінювалися відносини між людьми в умовах голоду, — зазначив Андрій Іванець.

Хоча Володимир отримав роботу на фабриці масла, батько стверджував, що його син вдався до жебрацтва та хуліганства. Голова сільради поставився з розумінням до хлопця і допомагав йому харчами.

Свою наймолодшу доньку Анну, якій тоді було 14 років, Микола влаштував на сусідній фермі, де за працю її мали годувати. Але коли з'ясувалося, що доньці давали лише знежирене молоко, розбавлене водою, чоловік скасував угоду.

Навесні 1933-го, коли сім'я Боканя уже 10 місяців як не їла хліба, а син Борис був достроково звільнений з табору і повернувся додому, 22-річний син Костянтин пішов працювати у колгосп. Важка праця виснажувала, годували погано. 30 черв-

ня парубок впав на колгоспному полі і більше не підвівся на ноги. Місцевий лікар, який заповнював свідоцтво про смерть, вказав причиною смерті виснаження. Місце трагедії, похорон та могилу сина Микола Бокань закарбував на фото.

Тіло Костянтина перевезли на підводі на місцеве кладовище. З усіх могил лише на надгробку Костянтина було фото, яке зробив його батько та напис: «Помер 30 червня 1933 року на полі від непосильної праці в колгоспі і недоїдання».

Записи та фотографії Миколи Боканя також висвітлюють місцевий опір колективізації та розкуркуленню. На одній із його світлин на лаві сидить група людей, оточена радянськими офіцерами. Осіб із першого ряду, як зазначив під знімком фотограф, засудили до смертної кари через те, що мстилися владі за конфіскацію майна.

— Фотографувати Голодомор було дуже ризикованою справою, — наголошує Андрій Іванець. — Ми знаємо, що американський фотограф Джеймс Еббе, який до того знімав Сталіна в Кремлі, намагався фотографувати в Україні на залізничній станції голодних людей. За це його затримали. Зрештою за несанкціоновані зйомки його вислали з СРСР. Інший приклад: інженер Олександр Вінербергер працював у Харкові, де зробив понад 80 знімків, пов'язаних з Голодомором. Він використовував сучасний на той час фотоапарат Leica, який фотографував у русі. Ба більше, Вінербергер сконструював пристрій, який допомагав йому натискати на апарат, не піднімаючи його до очей, бо інженер знав, що за ним можуть слідкувати. Потім він вислав негативи, ймовірно, через австрійське посольство, щоб

Борис і Микола Бокані. 26 червня 1933 рік. Ф. 6, с. 75489-фп, т. 2

світ побачив жахи, які ми сьогодні знаємо як геноцид української нації.

Під грифом «секретно»

Світлина фотохудожника Миколи Боканя, який фіксував життя під час Голодомору, стали відомими лише 2007 року, коли в архіві СБУ Чернігівської області знайшли його кримінальну справу.

Микола Боканя та його сина Бориса заарештували восени 1937-го. Їх звинуватили в антирадянській агітації та пропаганді, а також поширенні провокаційних фотографій.

— До кінця 1930-их із семи дітей із батьком залишився тільки один син Борис, який поділяв його філософські погляди і продовжував справу як фотограф. Світлина часів Голодомору спричинили арешт Миколи Боканя і його сина. Микола фотографував усе та ще й коментував у підписах до світлин. Коли у процесі декомунізації відкрили архіви СБУ, з кримінальної справи Боканя зняли гриф «секретно», дослідники змогли дізнатися, як родини виживали в українських селах у 1932 – 1933 роках.

У Миколи Боканя вилучили 42 фотографії і 20 негативів, а також листування та нотатки. Окрім світлин, у матеріалах справи також є фотоколажі, створені Миколою у 1931—1936 роках, які розповідають про життя його родини.

У квітні 1938 року Чернігівський обласний суд виніс вирок Миколі та Борису Боканям. Сина засудили до п'яти років каторги, батька — до восьми. На Далекому Сході Борис помер через рік після вироку, серце Миколи Боканя зупинилося 1942-го.

Дарія ДЕНИС,
журналістка
Опубліковано у виданні
«Локальна історія»

Висловлюємо подяку у підготовці матеріалу Науково-освітньому центру вивчення Голодомору в Торонто (HREC) та Національному музею Голодомору-геноциду. Більше про заборонені фото Голодомору на сайті Holodomor Photo Directory

Сайт «Аргумент»,
25.11.2023

вало дітей від суспільства і зрештою стало причиною конфліктів у сім'ї.

Під час Першої світової війни батька сімейства мобілізували, був фотографом на Румунському фронті. Звільнився зі служби незабаром після встановлення більшовицької влади.

У перші повоєнні роки родина Боканів жила у скруті. У пошуках заробітку сім'я намагалася влаштуватися у Києві, а згодом в Одесі. Однак 1925-го назавжди повернулася на Чернігівщину. Помешкання Боканів у Батурині було скромним, але це не завадило Миколі обладнати там фотостудію. Заробляв на життя фотопортретами, фотографував місцеві пейзажі. Наприкінці 1920-х справою батька зацікавився і його син Борис.

— Микола Бокань був відомим у регіоні як фотомайстер ще на початку XX століття. Через свої ідеологічні погляди він принципово не ретушував знімки, через це втрачав частину клієнтів, — каже Андрій Іванець.

Голодна смерть

У 1932 році, коли на українських землях лютував голод, у Миколи Боканя з'явилися кілька десятків боржників, які не заплатили йому за послуги.

«Вдень два колгоспники Дробязка Павло і Жук Феодосій явилися до фотографа і силою забрали знімки, за які мали заплатити. Ідучи, зірвали із завіс дверей, якими вдарили у скроню фотографа, і погрожуючи втекли», — так підписав одну зі світлин Микола Бокань, де він стоїть біля хати з перев'язаною головою. Такі випадки у голодні роки

«Згадка про Костю, померлого від голоду». 10 липня 1933 року. Ф. 6, с. 75489-фп, т. 2

«На першій лаві засуджені на смерть». 1933 рік. Ф. 6, с. 75489-фп, т. 2

Батурин — гетьманська столиця

Незабутні імена

Батуринська об'єднана територіальна громада не стоїть осторонь від священного обов'язку захисту держави. Від початку вторгнення росії в Україну, захищаючи державу від зазіхань ненависного ворога, віддали свої життя сім мешканців (уродженців) громади. Одна серед них – жінка.

30 жовтня 2023 р. сесія Батуринської міської ради прийняла рішення змінити існуючі назви вулиць у двох населених пунктах громади: в місті Батурині – вулицю імені О. Пушкіна на імені Руслана Сергієнка, в селі Обмачів – вулицю імені Гагаріна на імені Валентини Водалі-Топішко. Серед запланованих заходів Батуринської ОТГ – виготовлення і розміщення табличок з оновленими назвами вулиць, впорядкування поховань загиблих героїв уніфікованими надгробними пам'ятниками.

У свою чергу Українська держава, вшановуючи пам'ять полеглих воїнів за її незалежність, на найвищому рівні відзначає високими нагородами подвиги загиблих українців. Відповідно до Указу Президента України Володимира Зеленського були нагороджені державними нагородами України наші загиблі земляки.

Старший сержант 58-ї окремої мотопіхотної бригади імені гетьмана І.Виговського **Руслан Сергієнко** нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ст. (помертно) відповідно до Указу Президента від 15 червня 2022 р.

Старший солдат 14-го окремого вузла

зв'язку військової частини А3958 **Валентина Водала-Топішко** нагороджена орденом «За мужність» III ст. (помертно), відповідно до Указу Президента від 1 травня 2023 р., відзнакою Президента «За оборону України» відповідно до Указу Президента від 05 серпня 2022 р. Нагороди вручені матері загиблої, Валентині Водалі.

Старший солдат взводу охорони 14-го окремого вузла зв'язку військової частини А3958 **Віктор Борисенков** нагороджений орденом «За мужність» III ст. (помертно), відповідно до Указу Президента від 1 травня 2023 р., відзнакою Президента «За оборону України» відповідно до Указу Президента від 5 серпня 2022 р. Нагороди вручені матері загиблої, Світлані Борисенковій.

Солдат 80-ї окремої десантно-штурмової бригади **Максим Летик** нагороджений орденом «За мужність» III ст. (помертно), відповідно до Указу Президента від 1 травня 2023 р. і відзнакою Президента «За оборону України» відповідно до Указу Президента від 5 серпня 2022 р.

Отже, держава та органи місцевого самоврядування, громади населених пунктів на всіх рівнях віддають належну повагу загиблим, вшановують їх пам'ять.

Наталія СЕРДЮК,
молодший науковий співробітник
Національного заповідника
«Гетьманська столиця»

Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»

Спасо-Преображенський собор внесено до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленням захистом

14 грудня Комітет ЮНЕСКО із захисту культурної спадщини у випадку збройного конфлікту затвердив рішення внести ще п'ять об'єктів культурної спадщини України до Міжнародного переліку культурних цінностей, які перебувають під тимчасовим посиленням захистом.

Мова йде про наступні пам'ятки культурної спадщини:

Дерев'яні церкви Карпатського регіону. Церква Архангела Михаїла, Ужок, Закарпатська обл.;

Дерев'яні церкви Карпатського регіону. Дерев'яна церква Св. Юра, Дрогобич, Львівська обл.;

Будівля Одеського національного академічного театру опери та балету;

Будівля Одеської обласної філармонії імені Давида Ойстраха;

Спасо-Преображенський собор міста Чернігів.

Анастасія Бондар, заступниця Міністра культури та інформаційної політики, долучилася до засідання Комітету онлайн. Вона презентувала перелік об'єктів, які подала Україна та зауважила про значні втрати культурної інфраструктури та об'єктів культурної спадщини внаслідок російської агресії і підкреслила, що розширення переліку об'єктів під посиленням захистом відбувається саме через цю агресію.

«З початку повномасштабного вторгнення, росія запустила понад 10 000 ракет та безпілотників на Україну. В результаті цього в країні пошкоджено чи зруйновано понад 1700 об'єктів культурної інфраструктури та більше 870 пам'яток культурної спадщини. Я вірю, що разом із спільнотою ЮНЕСКО ми створимо міцне коло підтримки», підкреслила заступниця Міністра.

Завідувачка сектору з моніторингу ситуації на тимчасово окупованих територіях Міністерства культури та інформаційної політики **Ліна Дорошенко** взяла участь у засіданні Комітету з захисту культурної спадщини у випадку збройного конфлікту.

«Зараз вже 25 об'єктів культурної спадщини України користуються найвищим рівнем захисту від військових атак та загроз. Це рішення підвищить безпеку об'єктів під час війни, потенційно дозволяючи компетентним органам усіх 88 держав-учасниць Другого протоколу 1999 року переслідувати або екстрадувати ймовірних правопорушників», зазначила завідувачка сектору.

Вона також підкреслила, що, виступивши з ініціативою включення об'єктів культурної спадщини під посилений захист, Україна виконала важливий крок у реалізації своїх зобов'язань з імплементації положень Гаазької конвенції 1954 року та протоколів до неї. Надання об'єктам культурної спадщини України посиленого захисту стало прецедентом у практиці застосування Другого протоколу як процедури, що була вперше застосована не в мирний, а у воєнний час.

Спасо-Преображенський собор – один з найдавніших храмів Русі. Розташований в історичному середовищі Чернігова, у центрі колишнього дитинця.

Будівництво собору було розпочато приблизно у 1033–1034 роках за розпорядженням першого відомого за літописами чернігівського князя Мстислава Володимировича. Вперше літописи згадують про «церкву святого Спаса» у 1036 році, коли князь Мстислав раптово помирає. На цей час стіни собору височили на рівні вершини, який стоїть в стремених, піднявши руку (близько 4-х метрів). Вірогідно, після смерті Мстислава будівництво припинилося, і храм був добудований при наступному чернігівському князеві – Святославі Ярославичі, племіннику Мстислава, сину Ярослава Мудрого.

Спасо-Преображенський собор входить до складу цілісного майнового комплексу Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній».

Повідомляє Національний заповідник «Гетьманська столиця»

Дякуємо благодійникам

10 грудня в Україні відзначали День благодійництва.

Сьогодні, в умовах повномасштабної війни в Україні, необхідність і цінність благодійності набули особливої актуальності. Щиро дякуємо друзям-благодійникам, які щедро й самовіддано продовжують підтримувати заповідник «Гетьманська столиця».

В цьому році завдяки благодійникам фондова колекція заповідника поповнилася цінними музейними предметами:

картина авторства Олеса Солов'я «Пилип Орлик. Шлях гетьмана» – придбана на кошти Євгена Сура, Миколи Тереха, Едуарда Шевченка, Олександра Саврука;

ікона «Богородиця з Немовлям» – дарунок родини Табачиних та Грициняків зі Львівщини;

поштові листівки кінця XIX-початку XX ст. з видами Батурина (47 одиниць)

– придбані коштом Євгена Сура.

Небайдужі батуринці долучилися до виготовлення стендів на виставку «Вбиті росією: вчора Батурин, сьогодні Буча» – Жолдак Сергій, Гома Руслан, Брага Микола, Жолдак Лілія.

З метою оцифрування архівних документів, що зберігаються в Женевській бібліотеці (Швейцарія) приватні кошти надав Дмитро Камбулов.

Неоціненну допомогу у збереженні національного надбаня надали:

Міністерство закордонних справ Німеччини, Центр допомоги мистецтву України (Ukraine Art Aid Center, Німеччина), волонтерка Ірина Нікіфорова, Олена Балун та Stephan Dömpke – забезпечили заповідник необхідними обладнанням (ноутбуки, повербанки, термоізоляційні контейнери, зарядна станція, осушувач) та сучасними пакувальними матеріалами;

Міжнародний альянс захисту культурної спадщини

у зоні конфліктів (ALIPH Foundation, Швейцарія) та команда Skeiron – провели лазерне та фотограмметричне сканування пам'яток архітектури та містобудування;

Польський центр підтримки культури в Україні (Polish Support Center for Culture in Ukraine) та уповноважений директор з питань міжнародного співробітництва та охорони спадщини Narodowy Instytut Dziedzictwa Marek Lemiesz (м. Варшава) – надали два портативні джерела живлення EkoFlow;

ДП «Carapoi Україна» (генеральний директор Віталій Верещагін) – надали високоякісні матеріали для забезпечення збереження унікальної пам'ятки архітектури – Будинку Генерального суду (будинку В.Кочубея) XVII ст.

Загальна сума благодійної допомоги заповіднику склала 1,486 млн грн. Цінуємо щиро кожного з Вас і сердечно дякуємо.

Оптимізовано наш сайт

Для ефективнішої співпраці з вами ми оптимізували офіційний веб-сайт Національного заповідника «Гетьманська столиця».

Реалізація цього проекту стала можливою завдяки фінансовій підтримці Благодійного фонду «Спадок Гетьманщини». Цінуємо та щиро дякуємо за чергову допомогу.

Зараз оптимізований сайт «Гетьманської столиці» має все необхідне для результативної та комфортної співпраці з по-

тенційними відвідувачами! Інформативний, привабливий, зрозумілий та зручний у використанні навіть для недосвідчених користувачів!

Переходьте за посиланням <https://www.baturin-capital.gov.ua>, дізнавайтеся потрібну вам інформацію та обов'язково особисто відвідайте Національний заповідник «Гетьманська столиця» у славетному Батурині!

Дякуємо за співпрацю Веб-студія VOLL

Музейні зустрічі в заповіднику

У рамках просвітницького проекту «Музейні зустрічі» в заповіднику «Чернігів стародавній» пройшли цікаві і пізнавальні заходи.

15 грудня – зустріч з істориком, лауреатом премії «Книга року- 2021», автором розвідок з дослідження регіональної історії Чернігівщини Олександром Ляшевим.

Він автор книжок «Роїще – село, сотенне містечко» (2002), «Козаки та селяни с. Роїща Роїської сотні Чернігівського полку. Книга 1» (2013) та ряду історико-аналітичних публікацій в таких виданнях як «Сіверянський літопис», «Літературний Чернігів», «День», «Дзеркало тижня», «Україна молода», «Молодь України» та ін.

Олександр Ляшев також написав також другу частину книги про селянські та козацькі родини Роїща.

Тож науковці з цікавістю послушали розповіді краєзнавця, подарували на згадку збірник наукових праць «Чернігівські старожитності».

16 грудня науковий співробітник заповідника Сергій Сергєєв презентував лекцію «Боги війни». Він зробив ґрунтовний історичний екскурс про виникнення артилерії. Особливо було присвячено увагу артилерії України та Чернігова.

Науковці заповідника планують продовжити музейні зустрічі у рамках просвітницького проекту з істориками, тож уважно стежте за анонсами на сайті «Чернігів стародавній».

На струнах серця

Талановита і самобутня поезія українського поета-романтика Віктора Забіли – яскраве явище української літератури першої половини XIX ст. Уродженець Чернігівщини, він був частим гостем Качанівки, товаришував з родиною Тарновських, Тарасом Шевченком, Михайлом Глинкою. Покладені на музику два його твори – «Гуде вітер вельми в полі» та «Не щебечи, соловейко» принесли Забілі довічну славу і стали окрасою українського романсу.

1906 року у Львові вийшла збірка його віршів «Співи крізь сльози» під редакцією Івана Франка. Поезія в основному інтимна, за змістом автобіографічна, вражає серце, викликає в душі якийсь особливий зажурливий настрій. А ще примушує задуматись над долею митця, самобутній талант якого так і не був втілений до кінця.

А Забіла мав від природи не малий поетичний хист і за кращих умов виховання та життя він міг бути виразним і талановитим поетом. Як зауважив Пантелеймон Куліш, «...Це був чолов'яга з великим природним даром. Хоч може хто й здивується, та я скажу, що це в нас був би другий Гоголь, ще, може, до того Гоголь український, коли б у нього була така дорога, як у Гоголя, і такі приятелі».

В. М. Забіла (1808 – 1869) народився на хуторі Кукурівщина Борзнянського повіту Чернігівської губернії в сім'ї дрібного поміщика. В дитинстві він рано втратив батька, якого дуже любив. Його вірш «На той світ до батька» наповнений голосом скорботи, дає зрозуміти, що дитинство майбутнього поета було самотнім і безраднішим: *Нащо, тату, ти покинув Мене сиротою,*

Чому мене не взяв малим В могилу з собою?

Через два роки після відкриття Ніжинської гімназії вищих наук у чотирнадцятирічному віці Забіла вступив до цього престижного закладу, де разом з ним навчалось багато талановитих підлітків. У фондах Ніжинського архіву збереглися документи, які наочно свідчать про це. В одному з них сказано, що «Забіла Віктор, син титулярного радника: вступив 15 квітня 1822 року, вибув 7 березня 1825. Роки навчання у Ніжинській гімназії лишили найкращий слід у житті. В гімназії він потоваришував з Миколою Гоголем, з яким, як запевняє Пантелеймон Куліш, навіть «...сидів на одній лаві», та майбутнім господарем Качанівки Василем Тарновським (старшим).

Не закінчивши повного курсу гімназії, вступив на військову службу. 18 вересня 1825 року його було зараховано до Київського драгунського полку. Разом із призначенням він одержав звання унтер-офіцера. Служив у гусарах і дослужився до звання майора. Час служби пролетів весело в постійних гу-

лянках з друзями-гусарами. Після 8 – 9 років служби вийшов у відставку і повернувся в рідний хутір на Чернігівщині.

Саме тоді в сусідньому хуторі Мотронівка Забіла познайомився з донькою господарів Любов'ю Михайлівною Білозерською, в яку щиро закохався. Відчувши прихильність з боку дівчини, він став частим гостем на хуторі. Вже за рік відбулись формальні заручини і навіть призначено день весілля. Свідки згадують, що це була дуже гармонійна пара. Молода 17-річна висока білява дівчина зі стрункою постаттю, з продовгуватим лагідним обличчям, ясними блакитними очима, вона щойно закінчила Полтавський інститут. Була врівноваженою і спокійною.

Молодому було близько 25 років. Стрункий, середнього зросту, злегка кучерявий, смугляве ледь рябувате від віспи обличчя, великі карі очі. До того ж – жартівник, добродушний, сердечний і щирий.

Пантелеймон Куліш згадував: «Між іншими здібностями своїми до великих і малих речей, дивував мене він більш всього своїм комізмом, своїм гумором, вмінням кожну людину поставити на сцену, про яку оповідав так, мов її бачив на власні очі».

Це був найщасливіший період у житті Забіли. Та, мабуть, справжнє щастя не буває довговічним. У цей час Білозерських став відвідувати їх новий багатий сусід Ілля Боголюбцев. Не зважаючи на заручини Любові Михайлівни, він все ж таки посватався до неї. Після Любоїної відмови, звернувшись до її батька, і старий Білозерський вирішив віддати дочку за Боголюбцева. Ні докори дружини, ні сльози доньки – ніщо не змогло переконати його. І Любу повинчали силою, проти її волі.

Саме в цей час, під впливом пережитого, Забіла почав писати вірші. Його перші вірші опублікував Євген Гребінка в альманасі «Ластівка» (1841), після чого поет став досить відомим в Україні. Перші спроби, як і вся майбутня творчість, позначені рисами романтизму. Майже вся поезія В. Забіли повністю суб'єктивна, за змістом – автобіографічна. Мабуть, в історії літератури немає другого такого письменника, який би всю літературну працю спрямував на ілюстрацію особистого життя. Основні мотиви його творів – самотність, туга, нещасливе кохання:

*Сонце зійде – я нуджуся,
І заходить – плачу:
Котру люблю дівчиноньку,
Тієї не бачу –
(з вірша «Соловей»).*

За словами П. О. Куліша, найкращі вірші Забіли про кохання: «В них чується так багато щирого, безпосереднього життя, виливається така правдива та глибока туга, що мимоволі, навіть, вони вражають серце...»

Поетична спадщина Забіли невелика. Він написав близько сорока віршів. Але не можна забувати про ті умови, серед яких жив поет і під впливом яких формувалась його літературний талант. «Тоді, – наголошує П. Куліш, – між українським панством рідко ще хто вмів розмовляти українською мовою, і сам Шевченко говорив у гостях все поросійськи. Хіба знаходив дуже почутку собі людину між земляками, що відчалили вже від рідного берега і вплили глибоко в московщину...».

Забіла ж у такий смутний період не лише не забув української мови, але й писав на ній вірші. Якби нещаслива доля поета не заховала його твори на довгі роки, вони б стали справжнім надбанням для української літератури свого часу.

Хутір Забіли знаходився недалеко від помістя Тарновських, і його поетичну душу приваблювало, насамперед, літературно-художнє середовище садиби. Тому поет був досить частим і бажаним гостем Качанівки.

В один з візитів влітку 1838 року він зустрівся тут з видатним композитором Михайлом Глинкою, який у своїх «Записках» згадував про це: «Малоросійський поет Віктор Забіла іноді також гостював у Качанівці...дві його малоросійські пісні «Гуде вітер» і « Не щебечи, соловейко» я поклав тоді ж на музику». Скоро ці пісні набули всенародного визнання і стали дійсно українськими народними.

В. І. Штернберг. Музична сходка в Качанівці. 1838 р.
(В. Забіла сидить другий зліва).

*Худоби маєте геть, геть чимало;
Здоров'я в Бога ви просіть!!!
Найдіть собі ви жінку вірну, гарну!
Да з нею в світі весело живіть,
живіть.*

Сто літ, сто літ!!!
Віктор Забіла

Підпис стоїть зразу ж під автографом Т. Г. Шевченка, датованим 21 серпня 1859 року. Разом бути в цей час у Качанівці вони не могли, інакше б В. В. Тарновський- молодший, який зустрів Тараса Григоровича, обов'язково в своїх спогадах згадав би про це. Найшвидше, Забіла їхав до садиби, сподіваючись побачити Шевченка, але не застав його. А сам вірш, очевидно, був присвячений Василю Васильовичу Тарновському (молодшому), який в цей час ще не був одружений.

Серед матеріалів колекції В. В. Тарновського збереглось кілька рукописів Забіли, біля одного з яких примітка автора – «написано вишнівкою».

На початку 60-х років садибу Забіли продали за борги. Тоді він почав утримувати поштову станцію, але недовго. Останні роки жив у Борзні в сестри. Це вже був дуже немічний чоловік, який більше мовчав, а якщо і говорив, то невесело.

Помер у 1869 році, похований у Борзні. На похорон прийшло багато кріпосних, які плакали за ним, як за рідним батьком. Плакали селяни, яким поет побудував хати. Плакали ті, хто відчув його добре серце. Плакала Любов Михайлівна і, дивлячись на її сльози, плакали ті, хто пам'ятав їхнє нещасливе кохання.

У некролозі на смерть поета львівський журнал «Правда» писав: «...Помер на Україні в місті Борзні сивим дідусем писателю давнішньої школи Віктор Забіла...Заслуговує й він дяки в потомства, бо ще тоді почав свої співи складати, як Шевченка не було в словесності. За життя покійника Забіли критика українська була до нього надто жорстока... Мертвому весь недорозум прощено. Чистими сльозами брати по братові заплакали».

Невдячні нащадки не зберегли місце, де лягли тлінні останки поета. Пророчими виявились слова:

*Ніхто в світі не знатиме,
Де моя могила...*

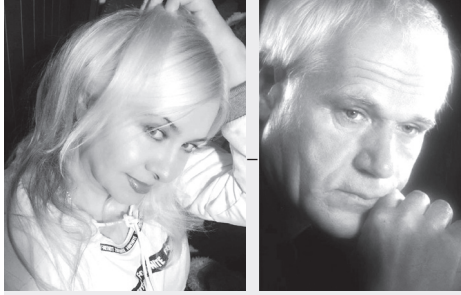
Якби Забіла написав лише два вірші, покладені Глинкою на музику, цього було б уже достатньо, щоб зарахувати його до шереги класиків української поетичної та музичної спадщини. Своєю невеликою, але високохудожньою творчістю він зробив значний внесок у становлення нової української літератури першої пол. XIX ст. І особливе місце в формуванні його самобутнього, яскравого таланту зіграло інтелектуально-художнє середовище качанівського культурно-мистецького осередку.

Оксана ПЕТРЕНКО,
завідувачка культурно-освітнім
відділом Національного
історико-культурного
заповідника «Качанівка».

«ІНТИМ ОСІННЬОЇ ВЕСНИ»

Так називається книга поезій, яка щойно вийшла в Чернігові, у видавництві «Десна». Її автори – Світлана Коробова і Петро Антоненко.

Доволі несподівану назву пояснить епіграф до книги, два поетичні рядки: «Восени тому спадає листя, щоб весною знов зазеленіти».

Світлана Коробова (Прилуки) педагог, авторка 15-ти книжок поезії, з них 5 – для дітей. Петро Антоненко (Чернігів) – журналіст, засновник і редактор обласних газети «Світ-інфо» і «Струна», видав 4 книги прози і поезії.

Це перша спільна книжка авторів: поезії, написані винятково у листопаді 2023 року. Крім поезій кожного з авторів окремо, творчим експериментом є заключний розділ – спільні вірші, де кожен писали обоє авторів.

На вірші Світлани Коробової «Мене не забути», «Не доторкайтеся», «Перелити небо», «Сонцесяйне», «Змова» створено українські романи, музику яких написав Петро Антоненко. Світлана Коробова зробила на них відео кліпи, які співавтори розмістили на своїх сторінках у Фейсбукці.

Представлення авторами цієї книжки проходить сьогодні, у Прилуцькій центральній міській бібліотеці ім. Любові Забашти.

Ось деякі поезії книжки. Спершу – 5 українських романсів.

Світлана КОРОБОВА

Мене не забути

Та хіба мене можна забути!
Озирніться довкола – я всюди:
У травинці, загорнутій в роси,
У краплинці, що канула в осінь.

Навіть в ваших очах я зорюю,
Ваша тиша, ваш сон, безнадія,
У кайданки якої закутий,
Бо мене неможливо забути.

Я у диханні палого листя,
Нота, слово й, нарешті, ця пісня,
Яку можна й в мовчанні почути,
Бо мене неможливо забути...

Не доторкайтеся

Не доторкайтеся, бо щезне таїна,
Розчиниться у димному тумані.
Отак колись розтанула весна,
І літо, і пів осені в обмані.

Не доторкайтеся, нічого не кажіть –
Давайте просто будемо мовчати.
Не в кожного є місце у душі,
А слово більше нікуди дівати

І нізвідки узяти почуття,
І ніяк розсудити ці хвилини,
Якимось чином вставивши в життя,
Яке, на жаль, одне лиш у людини...

Перелити небо

Нам так гарно падати удвох,
І угору також підійматись...
Гойдалки любові тільки Бог
Може аж до неба розгойдати.

Хоч тримайся ти, хоч не тримайся,
Як того захоче, так і буде.
Небо перелити через край
Можуть лиш закохані люди.

Зорі знають все тепер про нас.
Сонцю доведеться лиш гадати,
Хто подарував нам дивний час –
Цю блакить небесну розгойдати.

Сонцесяйне

Тобі себе я віддаю
Всього до крапельки – тримай же!
Я несподівано люблю,
Самозабутньо і без фальші.

Ця непідробна чистота
Спада обом сьогодні з неба
І білим янголом сіда,
Нас пригортаючи до себе.

Мені себе ти віддаєш,
Всю, до останньої іскрини.
І сонце те не знає меж.
Яке ж тепло від тебе лине!

Яке ж від тебе сяйво йде!
І опромінює, й голубить.
Ніхто у світі і ніде
Так сонцесяйно ще не любить.

Змова

Вже треба вести розмови
Тілам, бо в самому Небі
Затіяли душі змову,
Тож я уві сні – до тебе

Лечу, аж палають крила,
Здіймаюсь у вир ілюзій...
Ми так уночі любили!
Нам свічку тримала Муза.

І капало ніжне слово,
Гаряче, униз стікало,
А потім являлось знову
Й обом шепотіло: «Мало»

Чи вистачить тілу мови,
Коли у самому Небі
Затіяли душі змову...
Я знову лечу до тебе

Човник

Подайте мені човен, а не тріску,
Бо я ж на ній ніяк не допливу
До сяючого блискітками міста.
Тож поки що на березі живу.

Розклала тут намет і вже роками
Чекаю на той човен золотий,
Що припливе услід за кораблями.
От тільки б здогадатись, що він мій.

А на воді така щемлива тиша,
Неначе перед бурею, але
На березі я місце не облишу,
Бо відвернусь, а човник пропливе.

Кохаю

Магія? Примарна таїна?
Що це поміж нами – я не знаю.
Та із серця голос долина,
Вже давно забутий: «Я кохаю».

Ми йому не віримо іще,
Сумніви знущуються, терзають –
Навіть кров вже ріками тече,
Але з неї чується: «Кохаю».

У обіймах пристрасних видінь
Ми тепер щоночі засинаєм.
В наші сні незвана сходить тінь
І шепоче звабливо: «Кохаю».

Наворожу

Тасмна магія мовчання.
Замкнулись. Кожен у собі.
І починається гадання
О тихій, зоряній добі.

Душа – така собі ворожка.
Їй розум каже: «Так роби!»
Але вона отак не може
І робить зовсім навпаки.

Тасмна магія мовчання.
Тож поки тиш, наворожу
Нам з вами справжнього кохання
І в зілля часу підмішу...

Наші руки

В холодному такому світі
Зустрілись раптом наші руки,
Щоб від самотності зігріти,
Від всіх печалей і розлуки.

До гурту сходяться морози –
Щось проти грішних замишляють.
В нас на очах від щастя – сльози,
А отакі не замерзають.

Сніг не змете нас, дощ не змиє,
Бо всі руки чотири – разом.
Хай завірюха вовком виє,
Ми – понад холодом, над часом...

Мости

Якби собі когось шукала,
Повірте, я б давно знайшла.
А так, у човен часу впала
І попливла. І попливла

Удалечинь за течією.
У напрямку однім: туди.
І перепною моєю
Були лиш спалені мости.

Під ними я не пропливала,
Однак дивилася здала
І дивувалась, що гуляла
Колись по них, хитких. Земля

Була ж ось поряд – зовсім близько,
А я не бачила її.
Сліпі, глухі, духовно лісі
Все запевняли: ми – твої.

Я ж відчувала, що хитались,
Коли пройду туди-сюди...
І поки думала, вагалась,
Час сам спалив до тла мости.

Тепер не хочу навіть зводити –
Від них в очах аж чорнота...
Пливе мій човен в чистих водах,
І сонце сходить і сіда...

Рядок

Цей сум незнайдених рядків
Отак щемливо огортає.
Дивлюся вгору, вниз – звідкіль
Прийшов неждано? І не знаю,

Як в нас потрапив, охопив,
Навіщо стелиться у душі.
Я відпила і ти відпив –
Тепер його прогнати мушу

Оцим віднайденим рядком.
Дивлюся вгору, вниз – не знаю,
Звідкіль до нас обох прийшов.
Та ми промовили: «Кохаю».

Петро АНТОНЕНКО

Ворожіння Український романс

У моїх ворожіннях
знов з'являється ти.
Не туманним видінням,
а така во плоті.

З неба наш поцілунок
теплим подихом губ.
Цей дарований трунок,
цей невінчаний шлюб.

Попрощаємось знову.
Дограває шансон.
Тільки хочеться чомусь
повернути той сон.

***

В цей безшелесний падолист,
у мерехтливому тумані
десь заблукав від тебе лист,
відправлений у ранній рані.

І я на пошту не грішу,
таких листів вона не носить.
У сірім маєві дощу
десь розчинилась неба просинь.

І як туди прокласти міст,
де ще горить любові ватра?
А я усе чекаю лист,
відправлений тобою завтра.

***

У нас віртуально чудовий інтим,
і більше нічого не треба.
І він не розвіється, наче той дим,
у сірому просторі неба.

Придуманий нами красивий роман –
це краще, ніж прісна реальність,
йому не загрожує жоден обман.
Чудова така віртуальність.

І хай «заплітають» убогі плітки,
ми знаємо краще від когось,
наскільки безгрішні ці грішні стежки,
позичені нами у Бога.

Світлана КОРОБОВА, Петро АНТОНЕНКО

Творчий експеримент: спільні вірші.
Кому які належать рядки – немає
значення.

***

Іду. Сьогодні їду
До себе, а завтра – до вас.
Зимно, а в серці квітень.
Дуримо з вами час.

Березень, червень, грудень...
Власне, не в цьому річ.
Нас огорнув не будень,
Нас полонила ніч.

Ця незвичайна – біла,
Світло згори спада.
Видно: не догоріли
Наші ще літа.

Бачиш? Вогнем палає.
Полум'я душ тріщить
Десь аж за небокраєм,
Хоч на землі дощить.

Я хочу до тебе

Ніч з крилами янгола випала з неба,
Невинна і світла. Я хочу до тебе
У руки, у губи... А ще хочу в душу,
Розкрий її ширше – до щастя зворушу,

І пестити буду душею своєю,
Допоки удвох не злетим над землею...

Накрила нас нічка чудним
покривалом,
і нам її мало, все мало і мало.
Падіння і злету у простір, у небо.
Нам тільки за зорі триматися треба.

Злились воєдино і душі, і губи
у цьому небесному, чистому шлюбі.
І хочеться навіть під вранішнім небом
знов чути і чути: «Я хочу до тебе».

Еротичні дві картинки Іронічне

Ми в таку упали ересь!
В неймовірні лабіринти:
Серед зим – квітєє верес,
серед літ – самі сніжинки.

Подивилися в люстерко,
В чарівне, й відкрили рота.
Аж в очах усе потерпло:
Там стоять два ідіоти.

Квіточки – в очах. Волосся
Розкуйовдили сніжинки,
Руки голі, ноги босі –
Еротичні дві картинки.

.....
Ми в таку упали ересь!
В неймовірні лабіринти:
Серед зим – квітєє верес,
серед літ – самі сніжинки.

Чи це сон, а чи реальність?
Так бабахнутись із ліжка!
Ну, триклята віртуальність!
Прокидаюсь... в ритмі вірша.

Де ж той ритм твого тіла?
Чи примарилося знову?
Чи кудись ти відлетіла
від таких от безголових?

Ніна ГОРБАНЬ

***

Нехай мене не бачиш уві сні,
Нехай і сні ті зовсім не про
мене.

І дні малі, і ночі затісні,
Коли в душі зродилось
сокровенне.

Заради тебе – кригу
розтоплю,

Спиню і бурі, й сильні вітровії.
Лише б любов уберегти твою,
Не треба в сні – впусти хоча
б у мрії.

Нехай все буде так, як воно є:
Нас двоє – і над снами, й над
снігами.

Є позачасся, справді золоте,
І таїна кохання поміж нами.

09.12.2023
Прилуки

Микола БУДЛЯНСЬКИЙ

Грудень у селі

Знов небо сіє, мов крізь сито
Дрібну порошу, наче мак.
В дуслі верби сховався вітер –
Простудно кашляє в кулак.

Така зима: то сніг лапатий,
А то відлиги смак терпкий.
У нашій вихололій хаті
Умерзли зорі у шибки.

Холодну тінь безлиста вишня
Поклала важко на поріг.
Ніде й нікого, тільки тиша
Навшпиньки ходить у дворі.

Стара зіперлася дорога,
Немов лелека, на крило.
Лежить, вслухається – нікого.
Німотна ніч. Глухе село.

Хіба зітхне ледь чутно хвіртка,
Чи то осиплеться іржа.
У темній шибці мерзана зірка,
Як нерозказяна душа.

05.12.2023
Чернігів

Ірина КУЛАКОВСЬКА

***

Повертаєшся в місто
заплаканих верб.
І вони обіймають гілками
пружкими

І вишіптують смутком,
й підказують рими.
І затерплого місяця зламаний
серп

Ледь виблискує. Вулиць
вужькі рукави.

І щербатий вазон на
рипучому ганку.

Напинає туман попельясту
фіранку.
І біжить манівець до гущав
кропиви.

Повертаєшся в спогади,
стоси, гудки.
Наспів випитий чай.

Сподівання, надії...
І краплини дощу пестять

вицвілі вії.
І врастають в папір
вайлуваті рядки.

І викрешує тугу, й жалі
воскреша

Цей палаючий жовтень
квіткових агоній...

Тихо ластиться, квилить і гріє
долоні

Цуценятком рудим
недоладна душа.

06.12.2023
Чернігів

Микола Борщ: 75-річчя і 60 років у мистецтві

75-річний ювілей і 60-річчя творчої діяльності Заслужений працівник культури України, головний хормейстер Капели бандуристів ім. О. Вересая обласного філармонійного центру Микола Борщ відзначив великою концертною програмою «Зорепадом летять роки».

У рідній концертній залі центру 10 грудня митець зібрав друзів та шанувальників, які прийшли привітати ювіляра. Його внесок у розвиток національного музичного мистецтва вражає.

Уродженець села Заудайки, що на Ічнянщині, Микола Борщ вже в 15 років керував сільським духовим оркестром. Після навчання у музичному училищі та консерваторії багато викладав, працював з численними хорами в Києві та на Чернігівщині. А вже 14-й рік він є головним хормейстером Капели бандуристів імені Остапа філармонійного центру.

Концертна програма «Зорепадом летять роки» розпочалася з «Молитви за Україну» – авторського твору Миколи Борща на вірші Леоніда Отруха у виконанні настоятеля храму Святої Катерини у Чернігові отця Романа Кіника.

Після пісні-молитви ювіляра привітали Єпископ Чернігівський і Ніжинський Православної Церкви України Антоній Фірлей. Владика оголосив рішення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія про нагородження Миколи Борща орденом Архистратига Михаїла II ступеня. Висока церковна нагорода вручена митцю за його заслуги перед Помісною Українською Православною Церквою та поборжним народом.

Миколу Борща з ювілеями привітали: заступник генерального директора-керівника художнього філармонійного центру Олександр Соломаха, директор музичного коледжу ім. Левка Ревуцького, Заслужений діяч мистецтв України, голова Чернігівського осередку музичної спілки України Володимир Суховерський, головний диригент-керівник художньої Академічного народного хору, Заслужений діяч мистецтв України Володимир Коцур, в. о. головного диригента-керівника художнього Академічного камерного хору ім. Д. Бортнянського Ігор Найдюк, керівник заслуженого аматорського хору «Десна» Микола Олексієнко, відомий чернігівський поет і драматург Анатолій Покришень та інші гості.

Микола Митрофанович виховав

не одне покоління митців, працюючи в Ніжинському педагогічному інституті та Чернігівському музичному училищі. Привітати свого вчителя прийав хормейстер, співак, а нині захисник України Павло Грищенко. У його виконанні прозвучали кілька творів, у тому числі «Стоїть гора високая» – улюблена пісня батьків ювіляра.

Значна частина програми була присвячена темі любові, як визначальній в творчості Миколи Борща. Разом з дружиною – художньою керівницею і головною диригенткою Капели бандуристів, Заслуженою артисткою України Раїсою Борщ – він виконав пісні, які сміливо можна назвати заповідями всім, хто має пронести своє почуття через перешкоди і залишатися вірним один одному.

Дуети з друзями і учнями – Володимиром Усом, Сергієм Сидоренком, пісні, присвячені рідному краю викликали щире захоплення глядачів. Завершилася концертна програма композиціями, які є яскравим свідченням патріотичної життєвої позиції ювіляра: творами Миколи Борща на вірші Анатолія Покришення і Леоніда Горлача – «Ой, ви, Крути» та «Дніпро й Десна – моя держава».

Бажаємо Миколі Митрофановичу Борщу подальших творчих успіхів, натхнення та радості на його музичному шляху.

Прес-центр Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм

Філармонійний центр

«Популярна та невідома музика України та світу»

На численні прохання глядачів 14 грудня Академічний симфонічний оркестр «Філармонія» на чолі із заслуженим діячем мистецтв України Миколою Сукачем знову виконав цю програму.

У першому відділенні були зіграні композиції, написані митцями, чий життя і творчість пов'язані з Харковом і які стали жертвами радянського тоталітаризму, Дмитро Клебанов, чий «Парафраз на тему української пісні «Думи мої» прозвучав у концерті, – автор численних опер, симфоній, концертів, інструментальних п'єс; його Перша симфонія «Бабин Яр» була заборонена у 1945 році і вперше була виконана лише у 1990-му.

По різному складалася доля братів Федора Якименка і Якова Степового (у концерті прозвучали їх твори – «Ноктюрн» і «Прелюд пам'яті Т. Г. Шевченка» відповідно). Композитор-імпресіоніст Федір Якименко викладав у Санкт-Петербурзькій консерваторії, вчив Ігоря Стравинського. В його доробку, зокрема, дві симфонії, симфонічні поеми, сонати для скрипки, численні фортепіанні твори. У 20-х роках ХХ століття був змушений емігрувати. В емігра-

ції, крім педагогічної праці, виступав як піаніст і диригент. В свою чергу, Яків Степовий, якого називають одним із фундаторів національної композиторської школи, пішов шляхом старшого брата, закінчив ту ж консерваторію. У Першу світову був мобілізований. Помер за загадковий обставин у 1921 році.

Володимир Підгорний – творчий наставник Миколи Сукача. Він автор низки творів для симфонічного оркестру, інструментальних композицій, пісень. У програмі пролунала «Прелюдія «На спомин тих, хто нас залишив».

Завершила цю частину програми «Австрійська сюїта» Сергія Борткевича.

Музика світу була представлена композиціями Карла Дженкінса, Георга Фрідріха Генделя, Франческо Джемініані, а також надпопулярними творами Ремо Джадзотто, Вольфганга Амадея Моцарта, Міхала Огінського.

Прес-центр Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм

Тетяна Шевченко: представлення книги «Стежина барвінкова»

10 грудня в читальній залі Прилуцької міської центральної бібліотеки ім. Л. Забашти відбулась презентація книги Тетяни Шевченко «Стежина барвінкова». Святкове дійство з нагоди народження першої книги авторки проходило у співпраці з прилуцьким клубом книголюбів ім. Г. Черкасової «Джерело».

Зала була переповнена шанувальниками творчості поетки, відомої в місті педагога, авторки публікацій поезій в періодиці.

Із народженням нової книги, яка поповнила книжкові полиці бібліотеки, привітала директорка закладу Людмила Зубко. Вона наголосила, що якщо пишуться і видаються книги в цей не простий для країни час, то це забезпечує наше майбутнє, вказує на потрібність бібліотеки і непереможність нашого народу.

Передмову до книги писала член Спілки письменників України та Спілки письменників Білорусії Лілія Черненко, яка привітала пані Тетяну з її першою ластівкою. Пані Лілія відмітила витонченість поезій, їх змістовність, образність, філологічну культуру, вказала на багатство їх тематики.

Свою колегу, за фахом Тетяна Валентинівна вчителька, вітали директорка ліцею №12 Пилипенко Тетяна Віталіївна, друзі-вчителі Огир Лідія Василівна, Балабанова Ірина Миколаївна, Новодольська Ніна Іванівна, Чебітко Людмила Володимирівна, Рог Людмила Володимирівна. Чижик Світлана Іванівна разом із учнями 9 класу підготували літературну композицію до одного із розділів книги «На лютих дорогах війни». Присутні хвилююмо мовчання при запалених свічках ушанували загиблих на війні.

Ніна Горбань, головний бібліотекар МЦБ ім. Л. Забашти, у своєму вступі розповіла про роль бібліотечних заходів в утвердженні Тетяни Шевченко як поетки. Бібліотека стала злітною смугою для популяризації творчості

талановитої прилучанки.

Фаховий аналіз творчості зробила кандидат мистецтвознавства Прилуцького фахового гуманітарного-педагогічного коледжу імені Івана Франка Олена Сидоріна.

Щемними хвилинами стало відеовітання доньки Олени та онуки Маші.

Тетяна Валентинівна присвятила книгу мамі, Тамарі Григорівні. З теплотою і дочірньою вдячністю звучали рядки-присвяти і відеоряд про маму, яка також розділила радість доньки на святі.

Лідія Скотнікова, голова Клубу книголюбів, звернула увагу на філософічність поезій Тетяни Шевченко, їх витонченість і мелодійність.

Вечір не обмежувався в часі, тому присутні із задоволенням читали вірші із нової збірки, ділились враженнями та не прихованими емоціями.

Прилуцька міська центральна бібліотека імені Любові Забашти

***

Наша газета в № 255 за 16 листопада представила цю книгу, в тому числі добіркою віршів з неї.

«Українська – це круто»: творчість юних

Навесні 2023 року, згідно Державної цільової програми розвитку української мови в області затверджено регіональну Програму сприяння функціонуванню української мови на 2023 – 2026 роки.

В рамках програми обласна бібліотека для юнацтва започаткувала марафон «Українська – це круто».

Ми запрошуємо взяти участь творчих аматорів області. Марафон зацікавив учасників з інших областей, адже триває у форматі онлайн. Трансляція марафону проходить на платформі Facebook «Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва» під #Українська_це_круто. Марафон триває до кінця грудня 2023 року. Надсилати свої роботи можна на електронну адресу бібліотеки chobuyu@ukr.net

Пропонуємо ознайомитися з творчістю учасників марафону. Яна Нестеренко, с. Подище Прилуцького району, 26 років:

Вишиванка

Дивне відчуття сьогодні маю,
Ніби йду по небу до зірок,
Голку я в руці тримаю,
Вишиваю Божий образок.

Вимальовується перший стовпчик,
Я в душі читаю «Отче Наш»,
І прошу, щоб в мене була доля,
Все щоб добре було завжди в нас.

Ось з'явилась постать у червонім,
Матір Божа ниткою лягла,
Розкриває білі дві долони
І свою дитину обійма.

Дошиваю вже останню нитку,
Вогонь в серці так палахкотить,
Коли зробиш ти святе діло,
То душа у тебе не болить.

Максим Кіт, 27 років, Львів. Автора до болю вразили події в місті Маріуполь.

Місто Марії

Це неминуче – знали всі,
Бо насувалася біда.
І крізь століття знову нас
Хоче загарбати орда.

Зробити з нас рабів німич,
Як вік ліпили із себе.
Та ми не боїмося тих,
Хто удає з себе цабе.

Вони є вбивці і кати:
Зрівняли місто із землею.
Нам не позбутись гіркоти –
Той біль з'єднається з душею.

Марії місто буде жити!
Повстане з попелу й кайданів.
Бо український дух не вбити,
Він загартований Майданом.

Вдячні усім, хто вже долучився, а також чекаємо на нових учасників марафону «Українська – це круто» до кінця 2023 року.

Світлана БОВК,
бібліотекарка обласної бібліотеки для юнацтва

Наша газета – на сайті в Інтернеті

Вже кілька років існує в Інтернеті сайт нашої газети «Світ-інфо». На цьому ж сайті розміщуються і всі номери нашого дочірнього видання – обласної літературно-мистецької газети «Струна». На сайті є всі номери обох газет за всі роки їх видання: «Світ-інфо» – за понад 11 років, «Струна» – за понад два роки. Всі публікації і ілюстрації можете легко скопіювати.

Адреса сайту: <http://svit11.wordpress.com>.

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермеццо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9, тел (063) 236-18-03
<http://intermezzo.org.ua>. e-mail: kmc.intermezzo@gmail.com
ICQ: 605-110-856

Послуги: в продажі книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська організація Суспільної служби Світового конгресу українців

Види послуг: соціальний патронаж, видавничі діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9. Тел. (063) 236-18-03.

Газета виходить за сприяння Товариства Української Мови (США) і Міжнародної Фундації імені Івана Багряного (голова ТУМ і Фундації – професор Віра Боднарук, скарбник Фундації – Олексій Коновал).